

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Kristýna Halaxová

Znásilnění, sexuální nátlak a pohlavní zneužití

Diplomová práce

Olomouc 2022

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Znásilnění, sexuální nátlak a pohlavní zneužití vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce, včetně poznámek pod čarou, má 118 505 znaků včetně mezer.“

V Olomouci dne 12.4.2022

Kristýna Halaxová

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu mé diplomové práce doc. JUDr. Filipovi Ščerbovi, PhD. za odborné vedení, ochotu, cenné rady, připomínky, a především za jeho trpělivost při vedení práce, čímž přispěl k jejímu vypracování. Stejně tak si poděkování zaslouží i má rodina, která mi byla po celou dobu studia oporou.

Obsah

Seznam použitých zkratk	6
Úvod	7
1 Z násilnění	9
1.1 Způsoby provedení pohlavního styku	12
1.1.1 Pohlavní styk	12
1.1.2 Soulož	13
1.1.3 Jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží	13
1.2 Negativní skutkový omyl	16
1.3 Kvalifikované skutkové podstaty	17
1.4 Změna skutkové podstaty znásilnění	18
2 Sexuální nátlak	22
2.1 Základní pojmy sexuálního nátlaku	22
2.1.1 Bezbrannost	22
2.1.2 Jiné srovnatelné chování	23
2.1.3 Zneužití závislosti oběti nebo postavení pachatele a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu	24
2.2 Kvalifikované skutkové podstaty	25
3 Pohlavní zneužití	27
3.1 Ochrana dítěte	28
3.2 Zásada subsidiarity trestní represe	28
3.3 Dozor pachatele nad dítětem	30
4 Dítě jako oběť sexuálního trestného činu	33
4.1 Výslech oběti sexuálního trestného činu	33
4.2 Výslech dítěte v trestním řízení	34
4.2.1 Osoby přítomné výslechu dětí v trestním řízení	36
4.2.2 Opakování výslechu dětí	37

4.3	Věk vyslychaného dítěte a postup při jeho výslechu	39
4.3.1	Metoda „Jája a Pája“	41
4.3.2	Shrnutí	42
5	Způsoby zjišťování a léčba sexuální deviace pachatelů	43
5.1	Falometrie	43
5.1.1	Jiné psychofyziologické metody	44
5.1.2	Použití metod v praxi.....	45
5.2	Kastrace sexuálních deviantů v ČR	46
5.2.1	Psychoterapie.....	47
5.2.2	Biologická terapie.....	47
5.3	Právní úprava kastrace v ČR.....	48
	Závěr	51
	Seznam použitých zdrojů	53
	Monografie a komentářová literatura	53
	Odborné články	54
	Judikatura	54
	Právní předpisy	55
	Internetové zdroje	56
	Abstrakt	58
	Abstract.....	59
	Klíčová slova.....	60
	Keywords.....	60

Seznam použitých zkratk

TZ – Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

TŘ – Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

ZOTČ – Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

ZSZS – Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů

ZSM – Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů

LZPS – Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Úmluva – Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících

TČ – Trestný čin

OSPOD – Orgán sociálně-právní ochrany dětí

OČTŘ – Orgány činné v trestním řízení

ČR – Česká republika

Úvod

Trestné činy znásilnění, sexuální nátlak a pohlavní zneužití nejsou jednoduchou problematikou, a to nejenom z pohledu trestního práva, ale také z pohledu mravního a morálního. Na začátku práce bych se chtěla věnovat podrobnému rozebrání těchto trestných činů, jejich skutkovým podstatám, jednotlivým specifikům a také jejich vzájemnému rozlišení. Především bych se chtěla zaměřit na nejnovější pojmy, které přinesl zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, jako jsou jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží, zneužití postavení a z něho vyplývající důvěryhodnost nebo vliv nebo samotný TČ sexuální nátlak, který se v předchozí právní úpravě¹ pod tímto názvem vůbec neobjevoval.

Zvláštní pozornost si pak zaslouží oběti těchto trestných činů. Mnoho obětí jiných trestných činů nalezne spravedlnost samotným trestním řízením, vyhlášením odsuzujícího rozsudku a náhradou majetkové či nemajetkové škody. Oběti sexuálních trestných činů si ale i po vynesení rozsudku často nesou celoživotní trauma, způsobené zásahem pachatele do jejich nejintimnějších oblastí, a proto je jim potřeba věnovat náležitou pozornost.

Diplomová práce je členěna do pěti kapitol. První kapitola je věnována TČ znásilnění. Zprvu bych se zaměřila na základní skutkovou podstatu tohoto trestného činu a její vymezení. V rámci jednotlivých podkapitol bych se věnovala způsobům provedení tohoto činu, jeho kvalifikovaným skutkovým podstatám a na závěr bych se chtěla zaměřit na iniciativu organizací, které se snaží změnit skutkovou podstatu TČ znásilnění v české právní úpravě. Tato změna by znamenala zakotvení definice sexu bez souhlasu, kdy otázkou je, zda by z takové úpravy vyplývala reálná změna pro chápání TČ znásilnění v českém právu.

Druhá a třetí kapitola by se zabývaly TČ sexuální nátlak a TČ pohlavní zneužití. Stejně jak u první kapitoly bych nejprve charakterizovala jejich základní skutkové podstaty a nejdůležitější pojmy, které se s těmito trestnými činy pojí. U TČ sexuální nátlak je velmi zajímavé postavení pachatele a z něho vyplývající důvěryhodnost nebo vliv. Především pak to, jak dané postavení vnímá samotná oběť, neboť při posuzování, zda byl tento trestný čin spáchán je podstatné, jestli oběť existenci takového vlivu nebo postavení vnímala jako omezení svobody svého rozhodování.² U TČ pohlavní zneužití je zase pozoruhodný romantický vztah mezi nezletilými dětmi. Chtěla bych se věnovat sexuální aktivitě mezi například třináctiletým a čtrnáctiletým dítětem a jak se k tomu TZ v rámci trestání staví. Dále v čem spočívá význam slova dozor u tohoto trestného činu a zda může význam tohoto slova ovlivňovat výši trestní

¹ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

² ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář (§ 1 až § 204)*. Praha: C. H. Beck, 2020, s. 15131.

sazby, neboť se jedná prakticky o jediný rozdíl mezi trestnými činy uvedenými v § 186 odst. 2 TZ a § 187 odst. 2 TZ.

Čtvrtá kapitola by se zaměřila na oběti sexuálních trestných činů. Především pak na oběti dětské, které tvoří zvlášť chráněnou skupinu obětí trestných činů. Podrobněji bych se chtěla zabývat otázkou věku dítěte při jeho výslechu, kdy TŘ neuvádí konkrétní věk, od kterého se vzhledem k rozumové a mravní vyspělosti dítěte přihlíží k jeho výpovědi, či se takový výslech vůbec provádí. Anebo otázkou ochrany dítěte při opakovaném výslechu, kdy TŘ stanoví, že dítě jako oběť trestného činu může být vyslýcháno pouze jednou, aby mu nebyly způsobeny zbytečné útrapy, a zda je takový postup v praxi udržitelný.

Poslední pátá kapitola by se soustředila na sexuální deviace pachatelů. Nejprve na metody, kterými je zkoumána či zjišťována sexuální deviace u pachatelů, následně pak na postupy policejních orgánů při jejich zjištění. Nakonec bych chtěla zkoumat i tzv. kastraci a její právní úpravu v českém právu, neboť ČR je jedna z mála zemí, ve které je kastrace legální léčbou sexuální deviace pachatelů, a navíc prošla její úprava v roce 2017 zásadní novelou³, která mohla ovlivnit její chápání ve společnosti.

Věřím, že při psaní diplomové práce se dozvím více o problematice sexuálních trestných činů a budu schopna odpovědět nejenom na výzkumné otázky výše uvedené, ale i na otázky, které při psaní vyvstanou.

³ Zákon č. 202/2017 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách.

1 Znásilnění

Trestný čin znásilnění, stejně tak jako TČ sexuální nátlak či pohlavní zneužití jsou trestnými činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti a nachází se ve třetí hlavě zvláštní části trestního zákoníku. Jedná se o skupinu deliktů, které svým způsobem zasahují do sexuální sféry jedince, a to buď do oblasti jeho svobodného rozhodování v sexuálních vztazích, anebo do oblasti mravní.⁴ Předmětem znásilnění může být žena i muž bez ohledu na věk, ale i osoba, která současně disponuje znaky obou pohlaví (tzv. hermafrodit).⁵

Trestný čin znásilnění se nachází v trestním zákoníku, konkrétně v § 185 TZ, kdy objektivní stránka tohoto TČ spočívá v tom, že pachatel jiného násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku (alinea první), nebo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti (alinea druhá). Znásilnění je trestný čin, u něhož pachatel jedná proti vůli oběti, kdy taková vůle musí být vyjádřena jasně, dobrovolně a určitě.⁶ U první alinei TČ znásilnění je zásadní odpor, kdy oběť musí vyjádřit, že s daným jednáním pachatele nesouhlasí, a to jakýmkoliv způsobem. U forem donucení se pak často používají pojmy jako vážně míněný souhlas nebo vážně míněný odpor.⁷ Pachatel musí daný čin provést tzv. dvojitým jednáním, kdy zaprvé jedná násilně, tzn. používá formu donucení, kdy působí na vůli jiného člověka a zadruhé vykoná samotný pohlavní styk. Donucení pak souvisí s odporem oběti, kdy za souhlas se například nemůže brát situace, kdy oběť v průběhu znásilnění již vyčerpáním přestane klást odpor nebo se tzv. podvolí onomu činu, nebo i když odpor osoby není výrazný, tím se myslí například situace, kdy oběť fyzicky nenapadá pachatele, nekřičí o pomoc, ale jen tiše žádá o zanechání pachatelova jednání.⁸ K uvedení příkladu k dané tématice jsem čerpala z usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26.3.2014, sp. zn. 11 Tdo 294/2014, kde Nejvyšší soud uvedl: „*Je zřejmé, že odpor poškozené, ačkoli nedosahoval intenzity, kterou obviněný očekával, byl míněn vážně. Nelze než přisvědčit odvolacímu soudu, že není nezbytné, aby poškozená osoba kladla zřejmý fyzický odpor, postačí, pokud pachateli musela být zjevná nevole této osoby s jeho jednáním.*“⁹

Co se tedy pojmu násilí týče, nemůžeme jej vnímat pouze jako použití fyzické síly k překonání kladeného odporu nebo k zamezení předpokládaného odporu, ale za násilí je pak

⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část, Zvláštní část*. 6. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2017, s. 595.

⁵ ŠČERBA. *Trestní zákoník...*, s. 1515.

⁶ JELÍNEK. *Trestní právo hmotné...*, s. 596.

⁷ ŠČERBA. *Trestní zákoník...*, s. 1517.

⁸ JELÍNEK. *Trestní právo hmotné...*, s. 596.

⁹ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26.3.2014, sp. zn. 11 Tdo 294/2014.

nutno v souladu s § 119 TZ považovat i případ, kdy pachatel uvede oběť do stavu bezbrannosti lstí. Typicky se zde může jednat o situaci, kdy pachatel oběť uvede do stavu bezbrannosti tím, že jí do nápoje nasype prášek na spaní a vykoná na ní soulož bez jejího vědomí. Násilí pak můžeme rozdělit na formu vis absoluta, nebo vis compulsiva.¹⁰ Vis absoluta znamená, že u oběti je zcela vyloučena její vůle, fyzické násilí zcela vylučuje vůli, a tedy i jednání v trestněprávním smyslu. Například pachatel sváže osobu A, dá jí zbraň do ruky a tou samou rukou stiskne spoušť, která usmrtí osobu B, osoba A tak nejedná, neprojevuje svou vůli. Zatímco vis compulsiva znamená, že oběť sice projevuje svou vůli, ale na základě psychického donucení, kdy projev vůle oběti je zásadním způsobem ovlivněn použitým nátlakem ze strany pachatele.¹¹

U pohrůžky násilí je pak od předchozí právní úpravy¹², která byla účinná do 31. 12. 2009 změna, neboť se již nemusí jednat pouze o pohrůžku bezprostředního násilí, ale může se jednat i o pohrůžku, která bude směřovat do budoucna. Nemusí jít ani o pohrůžku, která bude učiněna osobně nebo přímo vůči oběti, ale pachatel může hrozit například skrze sociální sítě anebo osobě oběti blízké.¹³ Nová právní úprava tedy vypustila pojem bezprostřednosti u pohrůžky násilí, a zároveň přidala pojem pohrůžka jinou těžkou újmou. Pod tímto pojmem se pak skrývá mnoho případů, které mohou oběti způsobit jak majetkovou, tak nemajetkovou újmu. Újma může směřovat do oblasti rodinného či pracovního života oběti nebo může zasáhnout do její cti. Důležité je především to, jak to objektivně vnímá sama oběť, zda se jedná o neoprávněný postup vůči ní či nikoli. Zajímavé podle mě je, že nezáleží na tom, zda je taková pohrůžka pravdivá či nepravdivá.¹⁴ Tzn., že pachatel může oběti hrozit i zveřejněním nepravdivé informace, kdy oběť ví, že se jedná o nepravdivou informaci, ale přesto by zveřejnění mělo pro ni takové následky, že by se jednalo o pohrůžku jinou těžkou újmou.

Druhá alinea tohoto TČ hovoří o zneužití bezbrannosti oběti, kdy tento pojem znamená, že se osoba již v takovém stavu nachází a pachatel pak jen onoho stavu zneužije. O zneužití bezbrannosti by pak nešlo za situace, kdy by pachatel sám oběť do takového stavu přivedl. V takovém případě by musel použít buď násilí anebo lest a situace by se posuzovala podle první alinei.¹⁵ Není rozhodné, zda se do takového stavu dostala osoba vlastním jednáním, anebo ji do něj přivedla třetí osoba. Zde dochází k vyvrácení mýtů, které předpokládají, že ženy mohou

¹⁰ DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl (§ 1 až § 232)*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 1010.

¹¹ JELÍNEK. *Trestní právo hmotné...*, s. 176-177.

¹² Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

¹³ ŠČERBA. *Trestní zákoník...*, s. 1518.

¹⁴ Tamtéž, s. 1450-1451.

¹⁵ Tamtéž, s. 1520.

svou konzumaci alkoholu kontrolovat, a jestliže tak neudělají a ráno poté zjišťují, že zašly příliš daleko, nemají důvod pro osočování muže ze znásilnění. Anebo situace, kdy je žena natolik pod vlivem alkoholu, že není schopna vyjádřit svůj protest či souhlas se sexem, nemůže být postavena do role oběti, která byla k sexu přinucena.¹⁶ Dnes jsou již takové mýty alespoň podle práva vyvráceny a pachatel v takovém případě naplňuje zákonnou definici zneužití bezbrannosti a páchá TČ znásilnění.

Kromě případů, kdy se oběť uvede do stavu bezbrannosti požitím návykových látek, se může jednat také o situace, kdy se oběť nemůže bránit například z důvodu, že je na invalidním křesle, nebo je svázána a nemůže se fyzicky hýbat, anebo je pod silnými prášky a spí. Bezbrannost pak ale může být i situace, kdy se jedná o osobu v útlém dětském věku nebo o osobu s opožděným vývojem, které nejsou vzhledem k mentální a rozumové vyspělosti schopny klást odpor.¹⁷ Útlý dětský věk dítěte pak znamená, že se jedná právě o věk, kdy dítě nechápe, vůbec nerozumí tomu, co se děje a z takového důvodu neklade odpor. Pokud by se jednalo o osobu nezletilou, která je ale duševně i fyzicky dostatečně vyspělá na to, aby si uvědomila jednání pachatele, a neklade odpor, tak se nemůže ze strany pachatele jednat o uvedení do stavu bezbrannosti a o znásilnění.¹⁸ V případě zneužití bezbrannosti je tedy velmi důležité určení věkové hranice, kdy se dítě v takovém stavu stále nachází.

Co se obecně TČ znásilnění týče, v roce 2001 byla přijata novela zákona č. 144/2001 Sb., která přizpůsobila předchozí trestní zákon vyvíjející se době. Novela přinesla především změny v oblasti TČ znásilnění. Jednalo se například o rozšíření způsobu provedení znásilnění o tzv. jiný obdobný pohlavní styk (viz níže) nebo o zavedení skutečnosti, že osobou, na kterou pachatel útočí, může být nejenom žena, ale i muž. Do té doby mohla být obětí znásilnění pouze žena, kdy znásilnění vykonané mužem na muži bylo kvalifikováno jako TČ vydírání.¹⁹ Zajímavé je, že možnost, kdy by žena znásilnila muže, se skoro neřešila. Domnívám se, že tato možnost nebyla brána v úvahu z tradičního důvodu, kdy žena by nemohla fyzicky přemoci muže a spáchat na něm takový TČ. Na základě nynějšího výkladu TČ znásilnění ale není potřeba, aby žena k jeho spáchání použila fyzického násilí, ale snadno se může dopustit

¹⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Je třeba rozlišovat různé typy znásilnění?* [online]. aspi.cz, 26. května 2019 [cit. 19. února 2022]. Dostupné z <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/263021/1/2?vtextu=m%C3%BDty%20o%20ob%C4%9Btech%20zn%C3%A1siln%C4%9Bn%C3%AD#>.

¹⁷ JELÍNEK. *Trestní právo hmotné...*, s. 597.

¹⁸ ŠČERBA. *Trestní zákoník...*, s. 1520-1521.

¹⁹ HEJDUK, Marek. Komparace trestného činu znásilnění dle dřívější a současné trestně právní úpravy (+ mezinárodní srovnání). *Trestní právo*, 2011, č. 12, s. 23.

znásilnění například uvedením muže do stavu bezbrannosti lstí. Tento trestný čin je již postihován bez ohledu na pohlaví oběti.

1.1 Způsoby provedení pohlavního styku

Trestný čin znásilnění je dokonán až vykonáním pohlavního styku na oběti. Současná právní úprava operuje se třemi kategoriemi pohlavního styku, kdy tyto kategorie jsou odlišeny svou intenzitou zásahu do intimní sféry poškozeného. Do těchto kategorií řadíme soulož, jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží a pohlavní styk. Pohlavní styk je znakem základní skutkové podstaty, která se nachází v § 185 odst. 1, v odst. 2 je obsažena soulož a jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží, což jsou okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby.²⁰

1.1.1 Pohlavní styk

Pohlavní styk je velmi široký pojem, jedná se o jakýkoliv způsob ukájení pohlavního pudu na těle jiného člověka. Řadíme sem značný počet sexuálních aktivit, jako například ohmatávání na intimních místech, líbání přirození, poskytování erotické masáže nebo i intenzivnější osahávání na oblečeném těle.²¹

U pohlavního styku je velmi důležitou skutečností fyzický kontakt pachatele s tělem oběti, a to klidně i skrze předměty, pokud dochází k vniknutí do intimní oblasti poškozeného. V případě, že by se jednalo o obnažování nebo pohlavní sebeukájení, tak by nešlo o definici pohlavního styku, neboť v daném případě nedochází k fyzickému kontaktu s tělem oběti. Za takových podmínek bychom ale mohli hovořit o TČ sexuální nátlak, kde pachatel zaujímá roli tzv. pozorovatele a jen pasivně přihlíží.²² Zde tedy spatřuji zásadní rozdíl mezi těmito TČ, který spočívá v intenzivním fyzickém kontaktu pachatele s tělem oběti.

Zajímavým faktem je také skutečnost, že není potřeba, aby pachatel provedl pohlavní styk osobně. Pachatel může použít některou formu donucení k tomu, aby donutil k pohlavnímu styku dvě osoby navzájem, kdy se ani jedné nemusí fyzicky dotknout, ale donucením k pohlavnímu styku spáchá TČ znásilnění na obou. Anebo může nastat situace, kdy bude spolupachatelem, který oběť „jen“ zdroguje a jiný spolupachatel na ní provede pohlavní styk.²³

K vykonání pohlavního styku je tedy důležitý fyzický kontakt, takový kontakt ale nemusí provést pachatel sám, ale postačí, kdy k fyzickému kontaktu donutí jiné osoby nebo jiné osobě k němu napomůže.

²⁰ JELÍNEK, Jiří. *O novém trestním zákoníku. Sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny*. Praha: Leges, 2009, s. 88.

²¹ ŠČERBA. *Trestní zákoník...*, s. 1515-1516.

²² Tamtéž, s. 1516.

²³ Tamtéž.

U pohlavního styku také není podstatné, zda pachatel dosáhne vyvrcholení či nikoli.²⁴ S daným tvrzením je v rozporu usnesení Nejvyššího soudu, které stanovilo, že stěžejní je skutečnost, kdy pachatel činností sleduje vlastní uspokojení, a pokud k němu nedojde, nemůže naplnit znaky TČ znásilnění.²⁵ Dané ustanovení tak otevřeně říká, že nezáleží, zda bylo zasáhnuto do intimní sféry oběti, zda jednáním oběť utrpěla psychickou či fyzickou újmu, záleží pouze na tom, zda pachatel dosáhl tzv. ejakulace. Tím vlastně popírá samotnou podstatu TČ znásilnění. Navíc bylo v daném případě stanoveno, že „*vzájemné osahání, tření pohlavních orgánů, narážení do pohlavního orgánu rukama či nohama, ale i líbání pohlavního orgánu nelze podřadit pod definici jiného pohlavního styku provedeného způsobem srovnatelným se souloží, ani pod definici pohlavního styku.*“²⁶ Jednání, které spočívá v tření pohlavních orgánů, by samo o sobě mohlo v určitých konkrétních případech naplňovat znaky jiného pohlavního styku provedeného způsobem srovnatelným se souloží, jak bude rozebráno níže. Fakt, že soud takové jednání nepodřadil ani pod pohlavní styk, a to pouze na základě tvrzení, že u pachatele nedošlo k sexuálnímu uspokojení, je podle mého názoru nejenom důvodem pro zrušení daného usnesení, ale také důvodem přezkumu kompetence daného soudce.

1.1.2 Soulož

Soulož je nejužším a nejjednodušším pojmem, neboť je charakterizována jako spojení pohlavních orgánů muže a ženy.²⁷ Forma soulože podle české právní úpravy tak může mít pouze heterosexuální podobu, kdy soulož jako jednu z forem pohlavního styku mohou vykonat pouze osoby opačného pohlaví.

Spojením pak rozumíme i pouze částečné vsunutí pohlavního údu muže do pohlavního orgánu ženy, kdy ani nemusí dojít k porušení panenské blány, ani k mužské ejakulaci. V případě pouhého dotyku jejich pohlavních orgánů se bude jednat o pokus.²⁸

1.1.3 Jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží

Jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží je nejen nejčastější formou znásilnění, ale také nejzajímavější formou, neboť se zde vyskytuje řada specifických situací, které lze pod ni podřadit. Jedná se o nový pojem, který nahradil pojem „jiný obdobný pohlavní styk“ a do právní úpravy byl zařazen účinností zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.²⁹ Jiný obdobný pohlavní styk je charakterizován jako pohlavní styk, který je

²⁴ Tamtéž, s. 1516-1517.

²⁵ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9.5.2012, sp. zn. 3 Tdo 345/2012.

²⁶ Tamtéž.

²⁷ DRAŠTÍK. *Trestní zákoník...*, s. 1012.

²⁸ Tamtéž.

²⁹ HEJDUK, Marek. Komparace trestného činu znásilnění dle dřívější a současné trestně právní úpravy (+ mezinárodní srovnání). *Trestní právo*, 2011, č. 12, s. 23.

srovnatelný se souloží z hlediska intenzity zásahu do sexuální sféry poškozeného a jeho závažnost je hodnocena především na základě psychických a fyzických následků pro oběť. Zavedením pojmu jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží mělo dojít především k zpřesnění a odstranění výkladových problémů, které vycházely z předchozího pojmu.³⁰ U této formy je velmi důležitá technika provedení, kdy už se tak nezkoumá, jak moc daná sexuální praktika zasahuje do intimní sféry oběti, jak tomu bylo u jiného obdobného pohlavního styku, ale spíše srovnatelnost provedení oné sexuální praktiky se souloží. Nejvýstižněji se dá tato forma definovat jako pohlavní styk provedený buď tím, že pohlavní úd muže je drážděn podobným způsobem, k jakému dochází při zasouvání do pochvy ženy nebo jsou do pochvy ženy zasouvány různé předměty nebo části těla, které nejsou pohlavním údem muže. V prvním případě hovoříme například o orálním nebo análním sexu, v druhém případě hovoříme o zasouvání prstů do pochvy ženy nebo o zasouvání erotických předmětů, ale i o velmi intenzivní masáži klitorisu.³¹

Zatímco k souloží může dojít pouze mezi mužem a ženou, k jinému pohlavnímu styku provedenému způsobem srovnatelným se souloží může dojít i mezi osobami stejného pohlaví. K dané věci se vyjádřil Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 12.5.2009, sp. zn. 3 Tdo 535/2009, které pojednávalo o případu, kdy se dovolatel domáhal určení, že jeho jednání nemůže naplňovat znaky TČ znásilnění. Dovolatel byl obviněn z TČ znásilnění, kterým vykonal jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží a to tak, že vložil do svých úst úd jiného muže, kdy se poškozený nemohl nijak bránit, neboť byl slabší a menší postavy. Dovolatel se domáhal určení, že v dané věci nemůže jít o formu znásilnění, neboť *„zákonné znaky trestného činu znásilnění by mohl naplnit pouze za předpokladu, pokud by přimutil poškozeného k orálnímu styku v opačném postavení, tj. aby poškozený orálně stimuloval jeho pohlavní úd.“*³² Nejvyšší soud ale dospěl k závěru, že zákon vůbec nerozlišuje mezi tzv. aktivní a pasivní rolí v sexuální interakci, ale stejnou měrou chrání práva obou účastníků sexuálního vztahu. Stanovil, že *„podstatné je, že dovolatel přímým násilím kombinovaným s pohrůzkami násilí překonal odpor poškozeného k tomu, aby mu následně svými ústy mohl opakovaně stimuloval jeho pohlavní úd. Taková sexuální agrese mohla, a jak se ukázalo, také představovala pro poškozeného z psychického i fyzického hlediska silný*

³⁰ CÍSAŘOVÁ, Dagmar. Ke koncepci postihu trestných činů proti lidské důstojnosti. *Trestní právo*, 2001, č. 11, s. 7.

³¹ ŠČERBA. *Trestní zákoník...*, s. 1522.

³² usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12.5.2009, sp. zn. 3 Tdo 535/2009.

traumatický zážitek.³³ Není proto podstatné, jestli byl pachatel v aktivní nebo pasivní roli, ani to, že se jednalo o dva muže. Daným činem dovoatel spáchal TČ znásilnění.

Pojem jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží má podle mého názoru především reagovat na neustálý vývoj doby. Nejenom co se týče nových sexuálních praktik nebo způsobů provedení, které lze podřadit pod TČ znásilnění, ale také tím, že žijeme v 21. století, ve kterém není možné přehlížet existenci homosexuálních vztahů. Homosexuální vztahy musíme chápat jako rovnocenné s heterosexuálními nejenom v oblasti partnerských vztahů, ale také v oblasti trestání, kdy i mezi nimi může dojít ke spáchání sexuálních TČ.

Podle základní skutkové podstaty § 185 odst. 1 TZ jsou postihovány méně závažné formy pohlavního styku, kdy z hlediska právního výkladu některých pojmů může činit nemalé obtíže rozlišit, zda se bude jednat o pohlavní styk podle § 185 odst. 1 nebo o jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží podle odst. 2.³⁴ Jedním z problematických případů se stala otázka vzájemné masturbace. Pod pojmem masturbace si tradičně představíme situaci, kdy si osoba stimuluje svůj pohlavní orgán, masturbace ale také znamená, že se osoba nechá pohlavně sebeuspokojovat někým jiným. K dané problematice se vyjádřil Nejvyšší soud, který řešil případ, kdy byla poškozená přinucena k nedobrovolné sexuální praktice, která spočívala v manuální masturbaci pachatele. Obviněný svým jednáním donutil poškozenou k této sexuální praktice, kdy třením pohlavního údu muže rukou poškozené se jednoznačně směřovalo ke stejnému závěru jako u soulože, tedy k sexuálnímu uspokojení pachatele.³⁵ Soud tedy na základě tohoto rozhodnutí judikoval stanovisko, že do kategorie pohlavního styku srovnatelným se souloží spadají případy, „*kdy pohlavní orgán muže místo spojení s pohlavním orgánem ženy je zasouván do jiných částí těla ženy, např. do úst, konečniku či podpaží, vkládán ženě do ruky za účelem tření apod. Jestliže jde o pohlavní styk, při němž je „ve hře” pohlavní orgán jedné strany, je namístě závěr, že takový styk je obdobou soulože.*“³⁶ Z daného vyplývá, že na základě uvedené judikatury Nejvyšší soud stanovil, že pod jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží patří i tzv. manuální masturbace a pachatelem se tak stává i osoba, která ji provede nebo na níž je prováděna.

Zajímavým případem je i tzv. digitální penetrace, kdy se jedná o zasouvání prstů či ruky do pochvy ženy. I taková sexuální praktika se podřazuje pod jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží, neboť při ní dochází k zasouvání části těla pachatele do

³³ Tamtéž.

³⁴ HEJDUK, Marek. Komparace trestného činu znásilnění dle dřívější a současné trestně právní úpravy (+ mezinárodní srovnání). *Trestní právo*, 2011, č. 12, s. 25.

³⁵ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11.4.2012, sp. zn. 3 Tdo 182/2012.

³⁶ Tamtéž.

pochvy ženy.³⁷ Situace by se tím mohla zdát jasná, neboť jak bylo uvedeno výše, pokud je ve hře pohlavní orgán jedné ze stran, jedná se o styk obdobný souloži. Existují ale i rozdílné názory, které označují za jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží situace, při kterých dochází ke styku pohlavních orgánů, typicky například jejich třením, ale nedochází k jejich spojení, neboť v takovém případě by se již jednalo o soulož. Tudiž zasouvání prstů do pochvy ženy nesimuluje podobu soulože, byť při intenzivnějším provedení by to mohlo mít stejné následky na psychiku oběti jako soulož.³⁸ Já osobně s daným názorem nesouhlasím, neboť považuji hledisko následků pro oběť jako jedno z rozhodujících kritérií, i když se nahrazením pojmu jiný obdobný pohlavní styk upozadilo. V případě, kdy je zasahováno do intimní sféry oběti tak, že je narušena oblast pohlavních orgánů, nemůže být takové jednání považováno za mírnější formu pohlavního styku jenom na základě absence tření dvou genitálií. Chápu, že rozhodujícím kritériem je především provedení oné praktiky, kdy v případě, že se jedná o zásah do intimních partií těla poškozeného, který spočívá například v dotycích, tisknutí či líbaní se jedná o mírnější formu, která nedosahuje takové intenzity. Takové jednání by pak bylo posouzeno jako pohlavní styk podle základní skutkové podstaty § 185 odst. 1 TZ.³⁹

Diskutabilní by se ale mohla stát otázka, kdy pachatel oběť „pouze“ hladí na přirození a vnikne do ní prstem jen na okamžik, kdy nedochází k opakovanému zasouvání prstů do vagíny, jak tomu bylo například v usnesení Nejvyššího soudu, kdy pachatel „*zavedl prostředník a ukazovák do pochvy poškozené a asi 5 minut jimi do ní v celé délce prstů opakovaně silně bolestivě vnikal.*“⁴⁰ Zde bych se přiklonila k závěru, že za situace, kdy dojde ke krátkodobému vniknutí, se nejedná o činnost, která by se dala srovnávat se souloží. Přesto ale pokládám zasouvání prstů pachatele do pochvy ženy za jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží, kdy je potřeba přihlédnout ke konkrétním okolnostem každého případu, a především pak k intenzitě provedení takového činu.

1.2 Negativní skutkový omyl

Trestný čin znásilnění je úmyslný delikt, což znamená, že pachatel si musí být vědom toho, že naplňuje znaky TČ znásilnění. Může ale nastat situace, kdy se jedná pouze o předstíraný odpor, který pachatel považuje například za součást přede hry. V takovém případě by se jednalo o tzv. negativní skutkový omyl, kdy obviněný vzhledem k menší intenzitě odporu jiného, se kterým má v úmyslu souložit nebo s ním mít jiný pohlavní styk, se domníval, že jde o odpor

³⁷ ŠČERBA. *Trestní zákoník...*, s. 1522.

³⁸ GRÍVNA, Tomáš. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 10, s. 68.

³⁹ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20.7.2010, sp. zn. 7 Tdo 841/2010.

⁴⁰ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30.9.2015, sp. zn. 8 Tdo 1074/2015.

jen předstíraný a že ve skutečnosti s pohlavním stykem souhlasí.⁴¹ V takovém případě by bylo důležité především dokazování, zda pachatel opravdu nemohl rozpoznat z chování oběti, že s takovým jednáním nesouhlasí.

Pokud by osoba projevovala méně intenzivní odpor, a to vzhledem k opožděnému vývoji své osobnosti a pachateli by byl tento její stav znám, nejednalo by se o negativní skutkový omyl. O negativní skutkový omyl by se ale jednalo v případě, kdy by pachatel dokázal, že o mentální retardaci poškozené osoby nevěděl, osoba nekladla odpor, nezneužil její bezbrannosti nebo ji ke styku nedonutil násilím, tak za takových podmínek by se z jeho strany nemohlo jednat o úmyslný TČ.⁴² Daná námitka ale musí mít silnou podporu v důkazech. Pachatelé by snadno mohli namítat, že o mentálním omezení osoby nevěděli, taková nekladla fyzický odpor, a proto nemohli spáchat úmyslný TČ. Nekladení fyzického odporu ale není důležité za podmínky, že osoba klade odpor slovní. Za takové situace je nepodstatné, co pachatel namítá, pokud se osoba bránila alespoň slovně, spáchal TČ znásilnění.⁴³

Negativní skutkový omyl pachatele pak nelze dovozovat pouze ze skutečnosti, že poškozená osoba nevyjádřila svůj nesouhlas s pohlavním stykem, a to z důvodu své fyzické či psychické bezbrannosti, v níž se nacházela v době spáchání činu a do které ji záměrně uvedl pachatel. Touto situací myslíme například i jednání lékaře, který provádí takový zákrok, který neumožňuje náležitou reakci pacienta. Typicky třeba žena při gynekologickém vyšetření, kdy lékař na ženě vykoná pohlavní styk v průběhu jejího vyšetření. Za takové situace, i když žena nevyjádřila nesouhlas nebo se fyzicky nebránila, se lékař dopouští TČ znásilnění naplněním zákonného znaku zneužití bezbrannosti.⁴⁴

1.3 Kvalifikované skutkové podstaty

V § 185 odst. 3 a 4 TZ jsou uvedeny příklady, kdy je trestní sazba za tento čin zvýšena. Pokud dojde ke spáchání TČ znásilnění jedním z uvedených způsobů, je vyloučen jednočinný souběh s TČ znásilnění a bude se jednat o kvalifikovanou skutkovou podstatu. Do jednočinného souběhu s TČ znásilnění se ale může dostat TČ vraždy podle § 140 TZ, a to i když § 185 odst. 4 TZ uvádí, že pachatel bude potrestán vyšší trestní sazbou, pokud takovým činem způsobí smrt. Vystává zde tedy otázka, kdy se bude jednat o vraždu a kdy se bude jednat o kvalifikovanou skutkovou podstatu znásilnění. Situace v § 185 odst. 4 bude naplněna v případě, kdy smrt byla pachatelem zaviněna z nedbalosti, kdy například pachatel v průběhu znásilnění

⁴¹ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26.3.2014, sp. zn. 11 Tdo 294/2014.

⁴² Tamtéž.

⁴³ Tamtéž.

⁴⁴ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24.8.2011, sp. zn. 3 Tdo 929/2011.

zakrývá oběti ústa, aby nekřičela, neodhadne svou sílu a oběť tím zadusí. O jednočinný souběh s vraždou pak půjde za situace, kdy pachatel je od počátku alespoň srozuměn s tím, že oběti svým jednáním způsobí smrt. Jednalo by se například o takové jednání, kdy pachatel zasouvá do vagíny ženy předměty, které mohou způsobit silné vnitřní poranění, a žena v důsledku toho vykřváčí. Specifickou situací je pak třetí varianta, kdy může dojít dokonce k vícečinnému souběhu těchto trestných činů, kdy pachatel zprvu nemá úmysl osobu při znásilnění usmrtit, ale v průběhu onoho činu se situace z jakéhokoliv důvodu změní a pachatel ji vědomě usmrtí.⁴⁵

§ 185 odst. 2 písm. b) TZ stanovuje kvalifikovanou skutkovou podstatu, kdy je TČ znásilnění spáchán na dítěti, tedy na osobě mladší osmnácti let. Rozdíl například oproti pohlavnímu zneužití zde spočívá v tom, že k trestní odpovědnosti pachatele není nutné, aby znal věk poškozené osoby. U TČ pohlavního zneužití si pachatel musí být vědom toho, že oběť je osobou mladší patnácti let. U kvalifikované skutkové podstaty znásilnění pak postačí, že se zřetelem na okolnosti a svoje osobní poměry o uvedené skutečnosti to pachatel vědět měl a mohl.⁴⁶ V rozhodnutí Nejvyššího soudu SR bylo stanoveno, že věk poškozené, který byl podle staré právní úpravy nižší patnácti let, podle dnešní právní úpravy nižší osmnácti let, byl znakem charakterizujícím chráněný zájem a jde tedy o tzv. jinou skutečnost podmiňující použití vyšší trestní sazby.⁴⁷ Spáchání TČ znásilnění na dítěti je tedy tzv. jinou skutečností podmiňující použití vyšší trestní sazby, dnes podle § 17 písm. b) TZ a není potřeba, aby pachatel k naplnění skutkové podstaty znal skutečný věk znásilňované osoby.

1.4 Změna skutkové podstaty znásilnění

Od roku 2021 se organizace Konsent, Amnesty International, Česká ženská lobby a Ženy v právu snaží o nápravu skutkové podstaty znásilnění v trestním zákoníku. Podle nich by se za znásilnění měl považovat každý sex bez souhlasu, nejen znásilnění pod pohrůzkou fyzického či psychického nátlaku nebo zneužitím bezbrannosti.⁴⁸ Organizace uvádí, že právní definici znásilnění podle souhlasu k sexu má 13 evropských zemí. Podle jejich výzkumu policie v ČR ročně dostane zhruba 600 oznámení o znásilnění, ale to je pouze asi pět procent všech případů. Jako jeden z důvodů nízkého počtu řešených kauz organizace uvádějí právě právní definici, která je podle nich nedostatečná a nezahrnuje velkou část činů. V potaz se berou jen

⁴⁵ DRAŠTÍK. *Trestní zákoník...*, s. 1013-1014.

⁴⁶ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14.11.1979, sp. zn. 2 To 49/79.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ *Chce to souhlas. Za nápravu chybné definice znásilnění* [online]. konsent.cz, [cit. 24. února 2022]. Dostupné z <https://konsent.cz/souhlas-2/>.

ty s fyzickým násilím.⁴⁹ Myšlenka souhlasu je pak podle nich jednoduchá: „*Chcete-li mít sex, musíte vědět, že osoba, se kterou chcete mít sex, chce mít sex také s vámi.*“⁵⁰

Na základě rozebrání TČ znásilnění v této práci se domnívám, že skutková podstata znásilnění, tak jak ji vykládá především komentářová literatura, je poměrně rozsáhlá a zahrnující všechny způsoby znásilnění. Organizace tvrdí, že zákonná definice v obecném slova smyslu považuje za znásilnění pouze násilné jednání pachatele či zneužití bezbrannosti oběti. Vůbec se ale nezabývají případy, kdy oběť může být znásilněna způsoby zahrnující jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží, kdy se sem například řadí i situace tzv. digitální penetrace, jak jsem uvedla výše nebo fakt, že TČ znásilnění se pachatel může dopustit pod pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy, kdy se již nemusí jednat o pohrůžku bezprostředního násilí, ale pachatel může oběti vyhrožovat do budoucna víceméně čímkoliv.

Organizace upozorňují na fakt, že praxe se mnohdy od teorie liší, k čemuž se vyjádřila i advokátka JUDr. Lucie Hrdá. Podle jejího názoru soudy nereflektují existenci tzv. subjektivní bezbrannosti, kdy oběť tzv. „zamrzne“. Tento pojem se nazývá disociativní stupor a znamená, že se oběť z důvodu strachu například přestane hýbat a není schopna ani mluvit. Soudy se zabývají pouze tzv. objektivní bezbranností, kdy se oběť nemůže bránit například z důvodu svázání nebo těžké opilosti.⁵¹ Věřím, že se JUDr. Hrdá v praxi bohužel setkala s přístupem soudu, který tzv. subjektivní bezbrannost opravdu nerefletoval. Pokud by ale jak JUDr. Hrdá tvrdí, soudy subjektivní bezbrannost nebraly vůbec v úvahu, nastala by zde absurdní situace, kdy oběti TČ znásilnění by mohla být jen osoba, která se pachateli rázně bránila či křičela a popřeli bychom tím většinu usnesení, které jsem v práci uvedla. Nepopírám, že situace v praxi je odlišná od teorie, ale nemyslím si, že se jedná o chybu českého soudního systému, ale o pochybení konkrétních jedinců (soudců).

Informace, které jsem vyčetla z příspěvků organizací, mě dovedly k závěru, že základním problémem je podle nich výklad TČ znásilnění soudy. Učebnice, komentáře a odborná literatura neodkazují u znásilnění pouze na fyzické násilí, ale pojímají všechny různé typy sexuálních praktik. Podle jejich šetření soudy často bohužel neberou tyto rozvinuté názory v potaz a zaměřují se pouze na evidentní znaky znásilnění. Jako například v medializovaném

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ *FAQ ke kampani Chce to souhlas* [online]. amnesty.cz, [cit. 25. února 2022]. Dostupné z <https://www.amnesty.cz/data/file/5174-faq-ke-kampani-chce-to-souhlas.pdf?version=1612457225>.

⁵¹ *Organizace na podporu práv žen usilují o změnu definice znásilnění v zákoně* [online]. advokatnidenik.cz, 18. února 2022 [cit. 24. února 2022]. Dostupné z <https://advokatnidenik.cz/2022/02/18/organizace-na-podporu-lidskych-prav-a-zen-usiluji-o-zmenu-definice-znasilneni-v-zakone/>.

případu gynekologa, který během vyšetření zasunul penis do nic netušící pacientky a jeho jednání bylo v první instanci posouzeno jako poškození cizích práv podle § 181 TZ. Soud to odůvodnil tak, že bezbrannost musí být stav, kdy je oběť naprosto nezpůsobilá klást odpor.⁵² Jak jsem uvedla výše v této práci, případ, kdy gynekolog zneužije bezbrannosti pacientky a vykoná na ni soulož je chápáno judikaturou jako spáchání TČ znásilnění, kdy pacientka nemusí explicitně vyjádřit nesouhlas nebo se fyzicky bránit. Organizace tak popírají usnesení soudu, které nabylo právní moci a rozhodlo o pravém opaku. Navíc uvádí, že soud tak rozhodl v první instanci, což znamená, že u tohoto závěru dané rozhodnutí pravděpodobně nezůstalo. S takovými tvrzeními bych byla být nimi velmi opatrná, neboť mohou být snadno vyvráceny.

Organizace dále uvádí, že novou definicí by se měl změnit především rozsah dokazování tak, že se soudy nebudou soustředit pouze na to, co oběť učinila, aby dala obviněnému najevo, že nemá zájem, ale také na to, jaké kroky obviněný učinil, aby zjistil, zda oběť souhlasí. Také věří, že pokud bude znásilnění ze zákona založené na souhlasu, pomůže to změnit postoj ve společnosti, v soudním systému, a především dojde k tomu, že více obětí tento TČ ohlásí na policii.⁵³ Osobně si velmi cením veškeré iniciativy, kterou organizace v tomto směru činí, a věřím, že jakákoliv změna může být ke prospěchu. Přesto se ale domnívám, že hlavní problém není ve stávající skutkové podstatě znásilnění.

U TČ znásilnění a celkově u sexuálních TČ je podle mého názoru hlavním problémem výše trestní sazby. Trestní sazba za znásilnění podle základní skutkové podstaty je odnětí svobody na šest měsíců až pět let. Samotná základní sazba je podle mého názoru nepřiměřeně nízká, navíc organizace uvádí, že velká část odsouzených za znásilnění dostane podmíněný trest. Ve většině případů udělení podmíněného trestu se oběť a násilník znali. Pachatelem byl otec, dědeček, druh matky či spolužák ze školy. Důvodem podmínky byla třeba pachatelova předchozí bezúhonnost, ale i to, že čin popíral a oběť neměla zjevné následky.⁵⁴ Podle mého názoru se ale i v dané situaci jedná o individuální hodnocení soudce, které nemá nic společného s nastavením české právní úpravy. Zákon neukládá, že oběť by musela mít zjevné následky nebo nepovažuje za polehčující okolnost fakt, že pachatel čin popírá. Proto musím i v tomto tvrzení s organizacemi nesouhlasit a zaměřit se na skutečný důvod ukládání podmíněných trestů.

⁵² FAQ ke kampani *Chce to souhlas* [online]. amnesty.cz, [cit. 25. února 2022]. Dostupné z <https://www.amnesty.cz/data/file/5174-faq-ke-kampani-chce-to-souhlas.pdf?version=1612457225>.

⁵³ Tamtéž.

⁵⁴ JEŽKOVÁ, Veronika. Méně či více překvapivá zjištění – výsledky analýzy. *Vaše právo*, 2017, č. 3, s. 2-4.

Otázka podmínky je diskutabilní, neboť byla zavedena především z důvodu individuality každého případu.⁵⁵ Pokud bychom docházeli ke stejným závěrům jako organizace, kdy téměř každému pachateli by za znásilnění měl být uložen nepodmíněný trest odnětí svobody, tak právě takový závěr by šel proti principu individualizace. Každý pachatel, který se dopustil TČ znásilnění, jej spáchal za jiných okolností, jiným způsobem, a ne všichni si zaslouží jít na delší dobu do vězení. Domnívám se ale, že od toho má česká právní úprava § 58 TZ – mimořádné snížení trestu odnětí svobody, který umožňuje udělit nižší trest, než je spodní hranice trestní sazby odnětí svobody.⁵⁶ Přestože neodsuzují ukládání podmíněných trestů u pachatelů, jejichž činy nedosahovaly takové společenské škodlivosti, aby musel být uložen trest nepodmíněný, nevidím důvod, proč by měla být dolní hranice u TČ znásilnění stanovena jen na šest měsíců. Osobně se domnívám, že v případě, kdyby byla dolní hranice stanovena například na dva roky, tak i za takové situace by stále mohlo docházet k individuálnímu posouzení společenské nebezpečnosti u konkrétního znásilnění a případnému uložení podmíněného trestu, anebo snížení sazby podle § 58 TZ.

Základní skutková podstata TČ znásilnění prošla v ČR zásadním vývojem a proměnami a pokrývá stále větší podíl zásahu do práva na sexuální autonomii. Společně s danou změnou se měnila i možnost oběti znásilnění dosáhnout spravedlivosti a uznání trestuhodného jednání pachatele.⁵⁷ Neříkám, že by se v této oblasti neměla právní úprava ČR dále vyvíjet, neboť s neustále se měnící dobou se musí měnit i právní úprava. Tvrdím ale, že skutková podstata TČ znásilnění není založena jen na prvku donucení či zneužití bezbrannosti a není chybou samotného systému, pokud se tím jednotliví soudci neřídí. Z tohoto důvodu pak nemohu souhlasit s mnohými argumenty organizací. Podle mého názoru nedostatkem soudního systému ČR není skutková podstata TČ znásilnění, ale mírný trest, který za spáchání takového TČ hrozí.

⁵⁵ DRÁPAL, Jakub. *Zkoumejme tresty za znásilnění. Ale pořádně* [online]. jinepravo.blogspot.com, 18. února 2018 [cit. 28. března 2022]. Dostupné z <https://jinepravo.blogspot.com/2018/02/zkoumejme-tresty-za-znasilneni-ale.html>.

⁵⁶ ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina a kol. *Mužské právo: Jsou právní pravidla neutrální?* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2020, s. 291-292.

⁵⁷ Tamtéž, s. 294.

2 Sexuální nátlak

Objektivní stránka první skutkové podstaty TČ sexuálního nátlaku uvedená v § 186 odst. 1 TZ spočívá v tom, že pachatel jiného násilím, pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo k jinému srovnatelnému chování, nebo ho k takovému chování přiměje zneužitím jeho bezbrannosti. Druhá skutková podstata § 186 odst. 2 TZ uvádí, že pachatel oběť nikoli násilím, ale zneužitím závislosti oběti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu, přiměje k pohlavnímu styku, pohlavnímu sebeukájení, obnažování nebo jinému srovnatelnému chování.

U sexuálního nátlaku je trestněprávní ochrana poskytována řekněme vůči méně závažným útokům, které sice také zasahují do důstojnosti oběti a do její sexuální sféry, ale v relativně nižším poměru. Na rozdíl od znásilnění zde pachatel s obětí nepřichází do přímého fyzického kontaktu.⁵⁸ Jedná se o sexuální TČ, kdy pachatelem může být osoba, která se fyzicky vůbec nemusí oběti dotknout, ale přesto bude odsouzena za tento TČ.

Druhá skutková podstata se pak od první liší i tím, že je zde navíc zahrnut pojem pohlavní styk. Domnívám se, že je to z toho důvodu, že v první skutkové podstatě pachatel použije formu násilí, a pokud by se zde ve výčtu nacházel i pohlavní styk, nejednalo by se již o TČ sexuální nátlak, ale o TČ znásilnění. V případě druhé skutkové podstaty se pachatel neuchyluje k žádné formě donucení při docílení sexuální aktivity, a tudíž zde pohlavní styk může být zahrnut, neboť by se o TČ znásilnění jednat nemohlo.

2.1 Základní pojmy sexuálního nátlaku

Trestný čin sexuální nátlak je alespoň podle svého názvu novým TČ, kdy v předchozí právní úpravě se tento TČ v takové podobě nevyskytoval.⁵⁹ Proto se nám u sexuálního nátlaku objevuje řada nových pojmů, které je potřeba si vysvětlit, a především odlišit jejich vnímání u tohoto TČ.

2.1.1 Bezbrannost

Pojmem bezbrannosti jsem se zabývala již v první kapitole u TČ znásilnění. Rozdílem tohoto pojmu u TČ sexuální nátlak je fakt, že ke zneužití bezbrannosti oběti dojde tím, že pachatel ji přiměje, nepoužívajíc žádné formy násilí ani donucení, ale vyvíjením určitého nátlaku v podobě přemlouvání či učinění nějaké nabídky.⁶⁰

⁵⁸ CHROMÝ, Jakub. *Kriminalita páchaná na mládeži. Aktuální jevy a nová právní úprava v České republice*. Praha: Linde Praha, 2010, s. 114.

⁵⁹ JELÍNEK, Jiří. *O novém trestním zákoníku. Sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny*. Praha: Leges, 2009, s. 89.

⁶⁰ ŠČERBA. *Trestní zákoník...*, s. 1529.

Ten zásadní rozdíl tedy spočívá v tom, že u sexuálního nátlaku se nemůže jednat o bezbrannost absolutní, kdy se osoba poškozená nachází ve stavu, kdy není vůbec schopna vnímat situaci, v níž je, neboť je například pod vlivem silného alkoholového či drogového opojení a nejednalo by se tak o naplnění skutkové podstaty TČ sexuálního nátlaku, ale o naplnění TČ znásilnění.⁶¹ Absolutní bezbrannost by vylučovala aktivní jednání oběti, které je u tohoto TČ pachatelem vyžadováno. U sexuálního nátlaku by bezbrannost měla být chápána spíše jako tzv. psychická bezbrannost, kdy se poškozená osoba z určitého důvodu bojí pachateli projevit svůj nesouhlas.⁶²

2.1.2 Jiné srovnatelné chování

Pojmem pohlavní sebeukájení rozumíme tzv. masturbaci, pod pojmem obnažování si představíme odkrývání určitých partií těla, které bývají tradičně zakryty, a to za účelem sexuálního vzrušení. Jiným srovnatelným chováním je tedy chování, které je srovnatelné s pohlavním sebeukájením nebo obnažováním, ale nejedná se ani o jednu variantu. Pod tímto pojmem je nutno si představit jiné aktivity, které mohou být vyžadovány osobami, které trpí nějakou psychickou poruchou sexuálního rázu. Může se jednat o různé formy sexuální deviace – sadismus či masochismus, které výrazně narušují důstojnost osoby v její sexuální sféře.⁶³

Tento pojem tedy nevyjadřuje ani pohlavní sebeukájení, ani obnažování, ale jedná se o chování svým způsobem specifické. Myslí se tím různé sexuální praktiky, které nejsou v obecné rovině až tak známé, jako například mluvené či hlasové projevy, které směřují ke vzrušení pachatele, sexuálně laděné pohyby, kdy dochází k napodobování kopulačních pohybů, ale i třeba nucení oběti vykonat před pachatelem tělesnou potřebu.⁶⁴

O sexuální nátlak by nešlo za situace, kdy by pachatel provozoval pohlavní sebeukájení, obnažování nebo jiné srovnatelné chování sám na sobě a oběť by jej přitom musela „pouze“ pozorovat. Skutková podstata sexuálního nátlaku totiž vyžaduje, aby pachatel k takovému jednání donutil jinou osobu. Pokud by tedy pachatel vykonával tyto aktivity sám a oběť by přinutil k jejich sledování, nejednalo by se o TČ sexuální nátlak, ale jednalo by se o TČ vydírání podle § 175 TZ, neboť ani za takové chování by pachatel nemohl zůstat bez trestu.⁶⁵

⁶¹ Tamtéž, s. 1519.

⁶² JELÍNEK, Jiří. *O novém trestním zákoníku. Sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny*. Praha: Leges, 2009, s. 91.

⁶³ DRAŠTÍK. *Trestní zákoník...*, s. 1018.

⁶⁴ ŠČERBA. *Trestní zákoník...*, s. 1529.

⁶⁵ Tamtéž, s. 1530.

2.1.3 Zneužití závislosti oběti nebo postavení pachatele a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu

Zneužití závislosti znamená, že oběť je v určitém směru odkázána na pachatele, čímž je omezena její svoboda rozhodování a pachatel tohoto stavu zneužije. Podmínkou zde není donucení, ani žádná jiná forma násilí, ale dojde k „pouhému“ zneužití závislosti poškozené osoby.⁶⁶ Typicky zde hovoříme o vztahu nezletilého dítěte vůči osobě zajišťující jeho výchovu, jako je opatrovník či pěstoun, ale jedná se také například o vztah mezi vězněm a dozorcem, anebo nájemcem bytu a pronajímatelem.⁶⁷ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník zavedl vedle pojmu zneužití závislosti i pojem zneužití postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu, což je pojem širší, neboť představuje jakékoliv postavení, které u poškozeného vzbuzuje důvěru, anebo na něj působí svou autoritou.⁶⁸ Tímto pojmem byla vyplněna mezera případů, kde absentovala podmínka závislosti, kdy oběť nebyla v žádném směru odkázána na pachatele. Hovoříme nejčastěji o postavení nadřízeného zaměstnance vůči podřízenému, ale také například o společenském postavení pachatele, které může vyvolat u poškozeného pocit, že je jeho povinností se takové osobě podvolit. Důvěra a vliv pachatele tak pramení především z jeho přirozené, sociální nebo náboženské autority.⁶⁹

Velmi důležitým faktorem je pak to, jak to vnímá samotná oběť, její postoj určuje, o jaký typ vztahu se mezi nimi jedná. Mohou totiž nastat dvě základní situace, kdy je podstatné, zda oběť vliv nebo postavení pachatele vnímá jako omezení svobody svého rozhodování.⁷⁰ U první situace hovořím o klasickém zneužití postavení, jako v případě, kdy byl obviněný zaměstnavatelem poškozené, ona byla jeho osobní asistentkou a na služební cestě ji osahával a do pochvy jí strčil prsty proti její vůli. Poškozené pak vyhrožoval, že pokud to někomu řekne nebo odejde ze zaměstnání, tak ji již nikdo nezaměstná, neboť má vlivnou politickou funkci a kontakty z oblasti policie a justice, které jeho verzi podpoří. Tím zneužil svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti, vlivu a autority, poněvadž mu poškozená uvěřila a z důvodu vážné obavy z jeho osoby a ztráty zaměstnání věc neoznámila.⁷¹ Taková situace je klasickým případem spáchání TČ sexuální nátlak.

U druhé situace se ale může jednat o ten samý vztah asistentky a nadřízeného, kteří spolu ale navázali vzájemný dobrovolný milostný poměr, a v takovém případě se nemůže jednat o

⁶⁶ CHROMÝ. *Kriminalita páchaná na mládeži...*, s. 115.

⁶⁷ JELÍNEK. *Trestní právo hmotné...*, s. 600.

⁶⁸ ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář. II. díl (§ 140 až § 421)*. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 1669.

⁶⁹ GRÍVNA, Tomáš. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 10, s. 68-69.

⁷⁰ ŠČERBA. *Trestní zákoník...*, s. 1531.

⁷¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16.7.2014, sp. zn. 8 Tdo 1415/2013.

zneužití postavení. Stejně tak za situace, kdy máme například vysokoškolského učitele, který započne romantický vztah se studentkou. Pokud vnitřní směrnice školy nezakazují takové milostné vztahy, nedopouští se žádného zakázaného jednání a nemusí se tedy automaticky jednat o zneužití postavení učitele vůči studentovi. Těžká situace podle mého názoru nastává v případech, kdy jedna strana tvrdí, že k takovému zneužití postavení došlo a druhá tvrdí, že nikoli. Domnívám se, že v dnešní době moderních technologií, kdy například SMS zprávy nelze jen tak vymazat z kyberprostoru, se dá zjistit, zda bylo zneužito postavení a učitel například vyhrožoval studentovi vyhozením od zkoušky, pokud nesvolí k sexuální aktivitě, anebo byl charakter zpráv vzájemný. Při posuzování takových situací bude nejdůležitější hledisko dokazování.

2.2 Kvalifikované skutkové podstaty

TČ sexuální nátlak má ve skutečnosti tři základní skutkové podstaty, které se odlišují pouze prostředky k dosažení obdobného cíle, kterým je přimět jiného k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování. V odst. 1 je tímto prostředkem násilí, pohrůžka násilí nebo pohrůžka jiné těžké újmy (alinea první) a zneužití bezbrannosti (alinea druhá) a v odst. 2 je prostředkem zneužití závislosti oběti nebo postavení a z něho vyplývající důvěryhodnost nebo vliv pachatele.⁷²

Zákon dále u tohoto TČ upravuje kvalifikované skutkové podstaty, které se liší výší trestní sazby, ale také tím, který prostředek z § 186 odst. 1 nebo odst. 2 bude použit u které kvalifikované skutkové podstaty k jejímu naplnění. Podle mého názoru zákon poměrně nesystematicky a bez logického odůvodnění odkazuje u kvalifikovaných skutkových podstat buď na odst. 1 nebo na odst. 2, a jen v některých případech obsahuje odkaz na oba odstavce. Pokud se zaměřím například na § 186 odst. 5 písm. a) TZ, je zde uvedeno, že kvalifikovanou skutkovou podstatu naplní pachatel, který se činu dopustí na dítěti mladším patnácti let, ale pouze, spáchá-li čin uvedený v odst. 1. Tzn., že pokud použije některou z forem donucení na dítě mladší patnácti let, bude odsouzen podle § 186 odst. 5 písm. a) TZ. Důvodem odkazu výhradně na odst. 1 by mohla být podle mě skutečnost, že pokud by zákon odkázal i na odst. 2 a pachatel by ke spáchání takového činu zneužil závislosti oběti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu, mohl by naplnit skutkovou podstatu TČ pohlavního zneužití podle § 187 odst. 1, 2 TZ. Judikatura totiž uvádí, že v případě, kdy pachatel zneužije závislosti nebo svého postavení vůči dítěti mladšímu patnácti let, dopustí se TČ pohlavního

⁷² GRÍVNA, Tomáš. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 10, s. 68.

zneužití, pokud ale v daném jednání pokračuje i po patnáctém roku věku oběti, dochází již k vícečinnému souběhu TČ pohlavního zneužití s TČ sexuální nátlak.⁷³ Uvedená judikatura sice vychází ze staré právní úpravy, kdy docházelo k vícečinnému souběhu TČ pohlavního zneužívání podle § 242 odst. 1, 2 a § 243 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon v reálném souběhu, kdy právě ale § 243 obsahoval právní úpravu dnešního sexuálního nátlaku. Jak jsem uvedla výše, TČ sexuální nátlak je novým TČ alespoň podle svého názvu, neboť ve skutečnosti obsahuje také úpravu předchozího § 243.⁷⁴

Mám za to, že pokud by zákonodárce v § 186 odst. 5 písm. a) TZ odkázal i na odst. 2, nemuselo by docházet ke složitosti vícečinného souběhu a pachatel by byl odsouzen za spáchání TČ sexuální nátlak i v případě, kdy by k takovému činu došlo jak před patnáctým rokem věku, tak i po něm. Judikatura jako hlavní důvod nemožnosti sloučit skutek pod jeden TČ uvádí, že pachatel při takovém jednání napadá dvě objektivní stránky. U pohlavního zneužití je chráněn mravní vývoj mládeže a u sexuálního nátlaku je chráněna svoboda rozhodování v pohlavních vztazích.⁷⁵ Daný argument nevnímám jako relevantní, neboť při obou TČ dochází k narušení ochrany lidské důstojnosti oběti, která je osobou mladší patnácti let a u obou by měl být chráněn její mravní a tělesný vývoj. Navíc trestní sazba u § 186 odst. 5 písm. a) TZ je vyšší než u § 187 odst. 1, 2 TZ, takže by byla zachována i zásada absorpce, tedy že vyšší trest pohlcuje trest nižší.⁷⁶ Nevidím proto jediný důvod, proč se zákonodárce rozhodl vynechat odst. 2 z kvalifikované skutkové podstaty § 186 odst. 5 písm. a) TZ.

⁷³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 10. 1979, sp. zn. 1 Tz 51/79.

⁷⁴ JELÍNEK, Jiří. *O novém trestním zákoníku. Sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny*. Praha: Leges, 2009, s. 89.

⁷⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 10. 1979, sp. zn. 1 Tz 51/79.

⁷⁶ JELÍNEK. *Trestní právo hmotné...*, s. 446.

3 Pohlavní zneužití

Trestný čin pohlavní zneužití se čistě zaměřuje na oběti, které jsou osobami mladšími patnácti let, kdy objektivní stránka tohoto TČ spočívá podle § 187 odst. 1 TZ ve vykonání soulože s takovou osobou nebo její jiné pohlavní zneužití. Pokud se zaměříme na pojem jiné pohlavní zneužití, tak si pod tímto pojmem můžeme představit situace podobné souloži nebo jinému pohlavnímu styku provedenému způsobem srovnatelným se souloží. Jedná se o jakýkoliv intenzivnější zásah do pohlavní sféry poškozeného jako například orální styk, ale i osahávání genitálií, které pachateli způsobuje sexuální vzrušení, kdy nezáleží na tom, zda dojde k sexuálnímu uspokojení pachatele či nikoliv.⁷⁷ Pachatelem tohoto TČ pak může být žena i muž, kdy stejně jako u jiného pohlavního styku provedeného způsobem srovnatelným se souloží se zákonodárce přibližuje měnící se situaci ve světě a při pohlavním zneužití provedeným jiným způsobem než souloží přichází v úvahu jako pachatelé také osoby stejného pohlaví.⁷⁸ Pod tento pojem pak nelze zařadit např. pohlavní sebeukájení nebo obnažování, protože zde není přímý tělesný kontakt mezi pachatelem a dítětem mladším patnácti let a nemůže se tak jednat o TČ pohlavní zneužití.

Skutková podstata tohoto TČ pak nevyžaduje, aby měl pachatel neobvyklé postavení nebo vlastnosti. Tzn., že se nemusí jednat o osobu, která trpí sexuální deviací, stejně tak je nerozhodné, zda je osoba heterosexuální nebo homosexuální orientace. Tato skutečnost nemá vliv na pohlaví nezletilé osoby, kterou pachatel pohlavně zneužije.⁷⁹

Kvalifikovanou skutkovou podstatu podle § 187 odst. 2 TZ pak naplní pachatel, který spáchá tento čin na osobě svěřené jeho doзору, zneužívaje jeho závislosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu.

Hlavním rozdílem oproti ostatním sexuálním TČ uvedeným v této práci je fakt, že TČ pohlavní zneužití lze spáchat pouze na osobě mladší patnácti let. Osobou mladší patnácti let rozumíme v souladu s výkladovým pravidlem uvedeným v § 139 TZ osobu do dne, který předchází jejím patnáctým narozeninám. Tzn., že v den jejich patnáctých narozenin se již nejedná o osobu mladší patnácti let a jako taková již není subjektem tohoto TČ.

Dalším rozdílem je, že znakem skutkové podstaty není žádná forma donucení ani nepřipustného ovlivňování vůle dítěte. V případě, že by pachatel použil násilí, pohružku násilí

⁷⁷ HRUŠKA, Jiří, VOLEVECKÝ, Petr. Několik poznámek k trestným činům proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti podle trestního zákoníku. *Trestní právo*, 2010, č. 2, s. 9.

⁷⁸ CHROMÝ. *Kriminalita páchaná na mládeži...*, s. 116.

⁷⁹ Tamtéž, s. 117.

nebo pohrůžku jiné těžké újmy, nejednalo by se již o TČ pohlavního zneužití, ale o TČ znásilnění podle § 185 odst. 3 písm. a) TZ.

Dále je potřeba ke spáchání TČ pohlavního zneužití úmyslného zavinění, které předpokládá, že pachatel ví o nízkém věku oběti.⁸⁰ Vzhledem k pokrokové době, způsobu oblékání a vyspělosti dětí mohou velice snadno vzniknout situace, kdy se pachatel bude domnívat a do určité míry i oprávněně, že se jedná o osobu starší patnácti let. V takovém případě by pachatel nemohl jednat úmyslně a nemohl by být za takový čin trestně odpovědný. Rozhodnutí pak spočívá především na důkazech, které odhalí, zda pachatel o nízkém věku dítěte věděl nebo nevěděl.

3.1 Ochrana dítěte

Důležitou skutečností je, že pachatel takový TČ spáchá, i když mu oběť k danému činu dá výslovný souhlas, dokonce i v případě kdy jej ona sama iniciovala. Tzn., že oběť dobrovolně svolila k oné sexuální činnosti a taková činnost nebyla konána proti její vůli. Také není významné, kdo byl v průběhu celého jednání aktivnější nebo zda k pohlavnímu zneužití došlo na základě citového vztahu, což je velmi důležitý faktor u jiných sexuálních TČ.⁸¹

Podle mého názoru, co se ochrany dítěte týče, každé dítě je jiné a je potřeba především zkoumat jeho rozumovou a mravní vyspělost, kdy souhlasím, že by v konkrétních případech mělo být chráněno i proti své vůli. V jiných situacích může ale dítě svým chováním způsobit pachateli nepřiměřenou újmu, především v případech, kdy se jedná o dva nezletilé jedince. Daná problematika mi přijde velmi zajímavá a podrobněji se jí zabývám níže.

3.2 Zásada subsidiarity trestní represe

Zásada vyjadřuje myšlenku, že trestní právo je prostředek ultima ratio neboli prostředek, který je tak přísný, že se má použít až jako poslední možnost. Trestní zákoník ji charakterizuje v § 12 odst. 2 TZ, podle něhož trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých a současně, pokud nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu. Jedná se o prostředek, který má bránit přepínání trestní represe a postihovat jen takové jednání, které je pro společnost nepřiměřeně škodlivé.⁸²

U TČ pohlavního zneužití může docházet k zajímavým situacím, ve kterých by mohlo být zapotřebí zvážit použití této zásady. Jedná se o situace, kdy je pachatelem sedmnáctileté dítě, které souloží s čtrnáctiletým dítětem. I takový případ je podle české právní úpravy považován

⁸⁰ JELÍNEK. *Trestní právo hmotné...*, s. 602.

⁸¹ ŠÁMAL. *Trestní zákoník...*, s. 1675.

⁸² JELÍNEK. *Trestní právo hmotné...*, s. 33-35.

za TČ pohlavní zneužití a neexistuje zde klauzule, která by šetřila takové případy, kdy se jedná například i o osoby, které jsou ve vzájemném romantickém vztahu a pohlavní styk je pro ně přirozenou součástí. Právně ještě zajímavější situace vzniká za podmínky, kdy je pachatelem například čtrnáctileté dítě a obětí taktéž čtrnáctileté dítě. K dané věci se vyjádřil Nejvyšší soud, který souhlasil s dovolatelem, který uvedl, že *„je-li nezletilé kladeno za vinu, že ve 14 letech měla pohlavní styk s chlapcem téhož věku, společenská nebezpečnost jejího jednání nejenže není mimořádně vysoká, ale lze dokonce pochybovat o tom, jestli je vůbec vyšší než malá. Soudy měly zkoumat, zda čin nezletilé má potřebný stupeň nebezpečnosti pro společnost... protože jen za splnění tohoto předpokladu se u nezletilé mohlo jednat o čin jinak trestný.“*⁸³

Daný případ je podle mne typickou situací, kde by se měla použít zásada subsidiarity trestní represe a nepohlížet na takový čin jako na čin jinak trestný, neboť jeho společenská škodlivost nemůže dosahovat takové intenzity, aby to mělo trestněprávní důsledky.

V daném případě obviněná čelila uložení ochranné výchovy. Podle § 93 odst. 1 písm. f) ZSM ji může soud pro mládež dítěti uložit, ale podle zákonodárce by ochranná výchova měla postihovat nezletilé jen za činy s mimořádně vysokou společenskou nebezpečností.⁸⁴ Dovolatel se v daném řízení snažil dokázat, že čin obviněné nemohl dosahovat takové společenské škodlivosti, která by opravňovala použití mimořádného trestu, což se mu také podařilo. Podle mého názoru otázkou je, zda taková skutečnost může mít vůbec nějaké důsledky pro společnost. Kdybych uvedla příklad na daném rozsudku, tak obviněná měla pohlavní styk se stejně starým chlapcem a pro oba se jednalo o první sexuální zkušenost, kterou chtěli zažít spolu. Nejednalo se o konání proti vůli poškozeného, ale jednalo se o vyjádření jejich vzájemných citů. V dnešní době je běžné, že děti začínají se sexuálním životem dříve, než dovršením patnáctého roku věku⁸⁵ a myslím si, že v takovém případě jejich jednání není pro společnost nijak škodlivé. Zákon sice předpokládá, že v situacích, kdy dojde k naplnění formálních znaků TČ, je stupeň nebezpečnosti takového činu pro společnost zpravidla vyšší, ale zároveň by muselo také dojít k naplnění materiálního znaku TČ.⁸⁶ Materiální hledisko znamená, že jednání musí být pro společnost natolik škodlivé, aby na něj reagovala prostředky trestního práva.⁸⁷ Domnívám se, že sexuální aktivita, i když mezi dvěma nezletilými osobami, je projevem jejich oboustranné náklonnosti, a ne projevem směřujícím proti bezpečnosti ve společnosti.

⁸³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.4.2008, sp. zn. 8 Tdo 514/2008.

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ SPILKOVÁ, Jana. Sexuologické problémy u dětí. *Pediatric pro praxi*, 2013, č. 2, s. 79.

⁸⁶ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 4. 1996, sp. zn. 1 Tzn 2/96.

⁸⁷ JELÍNEK. *Trestní právo hmotné...*, s. 131.

3.3 Dozor pachatele nad dítětem

V § 187 odst. 2 TZ je uvedeno, že pachatel spáchá TČ pohlavní zneužití na dítěti mladším patnácti let, které je svěřeno jeho doзору, a za to bude potrestán odnětím svobody v délce trvání dvě léta až deset let. V § 186 odst. 2 TZ se vyskytuje pachatel, který přiměje jiného k pohlavnímu styku, k pohlavnímu sebeukájení, k obnažování nebo jinému srovnatelnému chování a zneužije přitom jeho závislosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu. Za takový skutek bude pachatel potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta. Rozdílem mezi těmito ustanoveními je to, že v § 187 odst. 2 se pachatel takového činu dopustí na dítěti mladším patnácti let, které je navíc pod dozorem pachatele, přičemž v § 186 odst. 2 se činu dopustí pachatel, který zneužije závislosti oběti nebo svého postavení. Slovo dozor zde očividně hraje významnou roli, neboť pachatel, který zneužije dozor, je zákonem vnímán jako větší hrozba než pachatel, který zneužije jen svého postavení či závislosti oběti.

Pojmy zneužití závislosti, zneužití postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu jsem již definovala výše, kdy pojem zneužití závislosti je pojmem užším a představuje stav, kdy se osoba podřizuje pachateli proto, že je na něho v určitém směru odkázána.⁸⁸ Zneužití postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu je pak pojem širší, protože představuje jakékoliv postavení, které u poškozeného vzbuzuje důvěru, anebo působí svou autoritou na poškozeného. Takové postavení nezahrnuje jen vztahy, které byly vytvořeny pouze na základě svěřeného dozoru a z toho vyplývajících povinností, ale i vztahy, kdy je pachatel v takovém postavení, že svými úspěchy nebo svou přirozenou autoritou ovlivňuje důvěru vůči své osobě.⁸⁹

Oproti tomu zde máme pojem dozor, který vyjadřuje, že pachatel má vůči osobě, kterou má svěřenou doзору povinnost na ni dohlížet a opatrovat ji. Svěření doзору nad osobou je pak stav, který vzniká fakticky, kdy pachatel je osobou rodiče vůči dítěti, opatrovníkem vůči osobě zbavené svéprávnosti nebo vychovatelem vůči chovanci a odpovídá za stav i chování osoby, která mu byla svěřena doзору.⁹⁰ Svěření doзору tedy vyplývá z konkrétní situace, a není proto vždy nutné konkrétní rozhodnutí ani ujednání oprávněných osob, ale vychází se z faktického stavu, kdy dospělá, odpovědná, i konkrétně ustanovená či sjednaná osoba odpovídá za chování osoby, která jí byla svěřena k doзору. Zneužití závislosti dítěte svěřeného doзору pachatele znamená, že dítě mladší patnácti let dá pachateli souhlas k pohlavnímu styku pod určitým

⁸⁸ ŠÁMAL. *Trestní zákoník...*, s. 1590.

⁸⁹ Tamtéž, s. 1669.

⁹⁰ Tamtéž, s. 1676.

psychickým nátlakem vyplývajícím právě z poměru mezi dozorujícím pachatelem a jemu svěřeným dítětem.⁹¹

Ke spáchání TČ podle § 187 odst. 2 TZ je potřeba, aby byly kumulativně splněny dvě podmínky. Zaprvé se pachatel činu dopouští vůči dítěti mladšímu patnácti let, které mu bylo svěřeno doзору a zároveň přitom pachatel zneužívá i jeho závislosti nebo svého postavení.⁹² V případě § 186 odst. 2 je zde pouze jeden předpoklad, a to zneužití postavení nebo závislosti. Domnívám se, že pokud pachatel zneužije závislosti dítěte anebo svého postavení vůči němu, jedná se svým způsobem o zneužití nevinnosti a důvěryhodnosti dítěte. Pachatel tak spoléhá na pocity sympatií anebo pocity strachu, které k němu dítě chová. V případě, kdy se ke stavu závislosti dítěte nebo postavení pachatele přidá skutečnost, že pachatel má nad dítětem faktický dozor, do kterého mu dítě bylo svěřeno, chápu, že se situace pokládá za závažnější.

Podle mého názoru hlavní rozdíl spočívá v tom, že u § 187 odst. 2 TZ musí být naplněny právě dvě podmínky, kdy nestačí, aby pachatel zneužil stavu závislosti nebo svého postavení a na základě toho se mu oběť podřídila, ale oběť navíc musí být svěřena i jeho doзору. Oba pojmy se mohou podle mě často zaměňovat, protože u obou se jako příklad uvádí vztah dítěte a rodiče nebo vztah mezi dítětem a vedoucím tábora. Myslím si, že zásadní rozdíl ale spočívá v tom, že u doзору pachatel nad dítětem vykonává faktickou moc a kontrolu. U doзору se klade velký důraz na dodržení morálky, výchovy dětí a jejich správné směřování. Domnívám se, že toto je ten hlavní znak, který rozlišuje tyto dva TČ. Zákonodárce zamýšlel chránit především nevinnost a oddanost dítěte. Na osoby, které mají nad dítětem dozor je kladena větší míra odpovědnosti, protože děti jsou jim odevzdány úplně jiným způsobem. Těmto osobám ony mají věřit, tyto osoby mají nebo nahrazují rodičovskou funkci a jako takové vzbuzují dojem naprosté důvěry a jistoty. Tím pádem, pokud zneužijí doзору jim svěřeného, kdy navíc je jim dítě podřízeno vzhledem k jeho závislosti nebo jejich postavení, dopustí se podle mě z morálního i právního hlediska většího přestupku, než když zneužijí čistě jen závislosti nebo svého postavení a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu.

Další fakt, který podle mého názoru stojí za zmínku je i skutečnost, že u TČ sexuální nátlak je podmínka, že pachatel oběť zneužitím její závislosti k danému jednání přiměje, kdy jde o jakýkoliv způsob přesvědčení vyjma případů použití násilí. U TČ sexuální nátlak se jedná o obligatorní znak, přičemž u TČ pohlavní zneužití se vůbec nevyskytuje. U pohlavního zneužití je tak nerozhodné, zda pachatel poškozenou osobu k takovému jednání přiměl, či zda

⁹¹ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 7. 2020, sp. zn. 8 Tdo 716/2020.

⁹² ŠČERBA. *Trestní zákoník...*, s. 1538-1539.

se tak stalo dobrovolně po předchozí domluvě.⁹³ Zákonný znak zneužití závislosti osoby svěřené k doзору není tedy vyloučen tím, že zneužitá osoba by pro svůj věk nebyla schopna chápat protiprávnost a nemorálnost takového činu a uvědomit si svůj stav závislosti.⁹⁴ Předpokládám, že taková skutečnost, kdy dítě má být chráněno i proti své vůli, je také důvodem vyšší trestní sazby. Pokud je dítě pod takovým vlivem pachatele, kdy dokonce svolí k onomu činu, jedná se podle mě o stav, který musí být zákonem chráněn větší měrou.

⁹³ HRUŠKA, Jiří, VOLEVECKÝ, Petr. Několik poznámek k trestným činům proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti podle trestního zákoníku. *Trestní právo*, 2010, č. 2, s. 9.

⁹⁴ usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 7. 2020, sp. zn. 8 Tdo 716/2020.

4 Dítě jako oběť sexuálního trestného činu

Oběť je v trestním řízení označována jako tzv. poškozený, kdy podle § 43 odst. 1 TŘ je poškozeným ten, kterému bylo trestným činem ublíženo na zdraví, byla mu způsobena majetková, morální nebo jiná škoda. Taková osoba má právo činit návrhy na doplnění dokazování, nahlížet do spisů, zúčastnit se hlavního líčení a vyjádřit se k dané věci. Nezletilé osoby pak o tato práva samozřejmě nepřichází, ale vykonávají je za ně jejich zákonní zástupci. Vychází to z ustanovení § 45 odst. 1 TŘ, kdy způsobilost nezletilců k právním úkonům zde není dána v plném rozsahu, nezletilé osoby nemohou v trestním řízení vykonávat práva poškozených osob samy a TŘ požaduje, aby to za ně činili jejich zákonní zástupci.

Důležité je si pak dále uvědomit rozdíl mezi dítětem a osobou mladší patnácti let. Dítětem je podle § 126 TZ osoba mladší osmnácti let, tedy logicky se pod pojem dítě řadí i osoba mladší patnácti let. Přesto jsou tyto osoby chráněny více, kdy u každého TČ obsaženého v této práci je kvalifikovaná skutková podstata, která chrání dítě mladší patnácti let vyšší trestní sazbou. Podle mne jde o jednoduché vysvětlení, kdy takové osoby jsou více chráněny především s ohledem na jejich věk, na jejich teprve vyvíjející se duševní a mravní vývoj a na jejich slabší psychickou odolnost. S tím pak souvisí i otázka, odkdy jsou osoby mladší patnácti let schopny podat adekvátní výpověď.

Pro účely této kapitoly jsem provedla výzkum ze spisů Krajského soudu v Brně, pobočka ve Zlíně, ze kterých jsem čerpala informace a poznatky k otázkám, které jsem si ohledně sexuálních TČ páchaných na dětech položila.

4.1 Výslech oběti sexuálního trestného činu

Zákon o obětech trestných činů stanovil, že oběť TČ proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti je tzv. zvlášť zranitelnou obětí a poskytl jí ve srovnání s jinými oběťmi určitá zvláštní práva. V § 5 odst. 1 ZOTČ je stanoveno právo na bezplatnou odbornou pomoc, která zahrnuje například psychologické, právní či jiné poradenství. V § 17 odst. 1 ZOTČ je vyjádřeno právo této osoby na zabránění kontaktu s osobou, kterou označila za pachatele, osobou podezřelou nebo osobou proti které se řízení vede.

V přípravném řízení mají zvlášť zranitelné oběti možnost požádat OČTŘ, aby byly vyslýchány osobou takového pohlaví, které si určí.⁹⁵ Takové žádosti by nebylo vyhověno pouze v případě, kdy by například na policejní stanici nebyla zaměstnána v dané chvíli žádná žena, což je již v dnešní době víceméně nereálná situace. Česká právní úprava je v dané věci

⁹⁵ GRIVNA, Tomáš a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 138.

pokrokovější, neboť evropská směrnice⁹⁶ nařizuje, aby byla stanovena možnost volby osoby stejného pohlaví, což může být problém například u obětí homosexuálních znásilnění. Takové právo náleží oběti i v případě volby osoby tlumočnicka.⁹⁷

Podle § 20 odst. 1, 2 a 3 ZOTČ má oběť sexuálního TČ právo, aby její výslech vedla osoba, která je k takovému výslechu speciálně vyškolená. Takový výslech musí být veden zvlášť citlivě a probíhat tak, aby byl úplný a dostatečný, a pokud možno nebyl opakován. V případech sexuálních TČ se při výslechu nelze vyhnout otázkám, které směřují do intimní oblasti oběti. Je proto nezbytné, aby takové otázky byly kladeny s velkou ohleduplností a po obsahové stránce vyčerpávajícím způsobem, aby nebylo nutné výslech znovu opakovat. Tyto požadavky jsou pak kladeny především na vyslychající orgán, který by měl rozeznat, které otázky z oblasti intimní sféry oběti jsou důležité pro objasnění skutečností významných pro dané řízení, a které nikoli.⁹⁸

Obecně výslech obětí sexuálních TČ je specifickou záležitostí oproti výslechu ostatních osob v trestním řízení. Z kategorie zvlášť zranitelných obětí ještě ale speciálně vyčleňujeme děti, u kterých jsou tato práva ještě více posílena.

4.2 Výslech dítěte v trestním řízení

Trestní řád neobsahuje zvláštní ustanovení, které by se zabývalo výslechem osoby poškozené. Na výslech takové osoby se použijí přiměřeně pravidla pro výslech svědka, protože postavení poškozené osoby lze zpravidla chápat jako postavení svědka neboli nositele důkazu. K výslechu dětí jakožto osob poškozených pak ale musíme přistupovat jinak, specificky, a to především kvůli jejich rozumové a mravní vyspělosti.⁹⁹

V § 102 odst. 1 TŘ je stanoveno, že pokud je „*vyslychána osoba mladší než osmnáct let o okolnostech, jejichž ožívování v paměti by vzhledem k věku mohlo nepříznivě ovlivňovat její duševní a mravní vývoj, je třeba výslech provádět zvlášť šetrně a po obsahové stránce tak, aby výslech v dalším řízení zpravidla už nebylo třeba opakovat.*“ Okolnosti, které by mohly nepříznivě ovlivňovat duševní a mravní vývoj vyslychané osoby se odvíjí především od jejího konkrétního věku, stupně jejího duševního a mravního vývoje, charakteru trestné činnosti, o které má vypovídat, i o skutečnostech, které přímo zažila nebo jiným způsobem vnímala.¹⁰⁰

⁹⁶ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV.

⁹⁷ SCHELLE, Karel a kol. *Sexuální trestné činy včera a dnes*. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2014, s. 268.

⁹⁸ Tamtéž, s. 269.

⁹⁹ CHROMÝ. *Kriminalita páchaná na mládeži ...*, s. 184.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 185.

Jak jsem již uvedla výše, výslech dětí má oproti výslechu ostatních zvlášť zranitelných osob určitá specifika. V § 20 odst. 2 ZOTČ je uvedeno, že výslech těchto osob je v přípravném řízení prováděn osobou k tomu vyškolenou. Uvedená povinnost má ale svoje limity a v případě, kdy osoba s patřičným vzděláním není k dispozici, nic nebrání tomu, aby byl výslech proveden osobou nevyškolenou. Toto ale neplatí u výslechu dětí, které musí být v každém případě vyslechnuty osobou vyškolenou. Jediná výjimka by mohla nastat v situaci, kdy se bude jednat o neodkladný nebo neopakovatelný úkon, kdy by zároveň osobu určenou k výslechu nebylo možné zajistit.¹⁰¹

Jestliže policejní orgán potřebuje v přípravném řízení od dětské oběti zjistit informace, měla by být s ohledem na zásadu neopakovatelnosti výslechu, vyslechnuta jako svědek podle § 158a a § 158 odst. 9 TŘ. Pokud jsou jako svědci vyslýchány osoby mladší osmnácti let a jde o neodkladný nebo neopakovatelný úkon, platí, že jejich výslech musí být proveden za přítomnosti soudce a z jejich výslechu je vyhotoven protokol, ve kterém musí být uvedeno, z jakých důvodů je výslech za takový úkon považován.¹⁰² Výpověď svědka provedená jako neodkladný nebo neopakovatelný úkon pak za splnění zákonných podmínek sama o sobě zaručuje, že protokoly o výpovědi svědků, které byly takto provedeny, lze v hlavním líčení číst jako důkaz podle § 211 odst. 2 písm. b) TŘ.¹⁰³ Pokud pak výslech nebyl proveden jako neodkladný nebo neopakovatelný úkon, lze protokol o výpovědi svědka v hlavním líčení číst jako důkaz, pokud jsou splněny podmínky uvedené v § 211 odst. 1 TŘ.

V § 158 odst. 9 TŘ je stanoveno, že jako svědka lze podle tohoto ustanovení vyslechnout osobu, jejíž výpověď má povahu neodkladného nebo neopakovatelného úkonu, kdy policejní orgán postupuje podle § 158a TŘ. Dále také osobu, která je mladší patnácti let, kdy vzhledem k úpravě § 102 TZ je nutné do této kategorie zahrnout i osoby mladší osmnácti let. Tento rozšiřující výklad má své opodstatnění vzhledem k přijetí zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů.¹⁰⁴ V § 158a je pak oproti § 158 odst. 9 uvedeno specifikum, kdy se výslech svědka provádí za účasti soudce. Otázkou je, zda je lepší provádět onen úkon za účasti soudce či nikoliv. U obou ustanovení je stanovena výjimka ze zásady kontradiktornosti trestního řízení, kdy dochází k omezení práva obviněného, neboť mu není dána možnost účastnit se výslechu svědka a klást mu otázky, což je součástí jeho práva na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1,

¹⁰¹ GRÍVNA, Tomáš a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 143-144.

¹⁰² ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář. II. díl (§ 157 až § 314s)*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1966.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl (§ 1 až § 179h)*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2017, s. 1168.

3 písm. d) Úmluvy.¹⁰⁵ Proto je podle mého názoru přítomnost soudce důležitou podmínkou, která zaručuje zákonnost provedení takového výslechu. Na druhou stranu může být přítomnost další osoby pro vyslýchající oběť přitěžující, kdy pro ni bude bezesporu snadnější hovořit jen před osobou vyšetřovatele. Přesto se ale domnívám, že přítomnost soudce u výslechu dává nejenom svědkovi, ale i obviněnému větší jistotu, že takový výslech je veden řádně a podle zákona a nebude potřeba jej opakovat.

Pokud se zaměřím již konkrétně na trestnou činnost rozebíranou v této práci, je nesporné, že se jedná o velmi závažnou problematiku, kdy oběti těchto TČ nesporně zpracovávají události, které se jim staly. Často si s sebou nesou celoživotní trauma, kdy je velmi těžké a nepříjemné o tom hovořit, ne tak ještě pro dítě, které často ani není schopno přesně popsat, co se stalo, jelikož dané situaci jednoduše nerozumí. Proto pro posouzení takových okolností a přístupu k jednotlivým dětem nemůže rozhodovat pouze OČTŘ, který takový výslech vede, ale musí zde být přítomny i jiné osoby.

4.2.1 Osoby přítomné výslechu dětí v trestním řízení

Již v § 102 odst. 1 TŘ je stanoveno, že k výslechu osoby mladší osmnácti let se přibere OSPOD nebo jiná osoba mající zkušenosti s výchovou mládeže, a to z důvodu správného vedení výslechu. Takovou osobou může být například pedagog, psycholog nebo psychiatr, protože tato osoba může svými znalostmi a zkušenostmi výrazně přispět k vhodnému, zejména pak citlivému provedení úkonu.¹⁰⁶ Musí být přítomna celému výslechu a v případě nepříznivého vlivu na dítě může takový výslech přerušit nebo i ukončit.

Zákon také umožňuje, aby byli k výslechu přibráni rodiče či jiní zákonní zástupci dítěte, ale pouze v případě, pokud by to mohlo přispět ke správnému provedení výslechu. Rodiče nemají na přítomnost u výslechu nárok a nemohou specializované orgány nebo osoby nahrazovat. Jejich přibrání je pak vyloučeno v případě, pokud by jejich přítomnost měla nepříznivý vliv na ochotu nebo schopnost dítěte vypovídat.¹⁰⁷ Například by mohli nevědomě napovídat dítěti, co má říkat nebo by mohlo jít o situace, kdy se jedná již o trochu starší dítě, a to se ostýchá před rodičem mluvit o sexuálním TČ, který byl na něm spáchán. Další možností je bohužel i případ, kdy rodič nesmí být přítomen výslechu, neboť on sám je podezřelý ze spáchání takového TČ na svém dítěti.

U výslechu dítěte je tedy vždy přítomen OSPOD nebo osoba obdobná, a pak osoba vyšetřovatele, která výslech vede. Na základě teoretického výkladu jsem předpokládala, že

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 1177.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 917.

¹⁰⁷ CHROMÝ. *Kriminalita páchaná na mládeži...*, s. 186.

pracovník OSPODU je přítomen přímo u dítěte a pomáhá vyšetřovateli vést výslech pomocí technik, které si osvojil. Prakticky je ale situace odlišná, kdy výslech s dítětem vede opravdu pouze vyšetřovatel a pracovník OSPODU je přítomen ve vedlejší místnosti, kdy situaci pouze sleduje a poslouchá. Na základě výslechů, které jsem zkoumala se u nich nenacházeli rodiče či jiní zákonní zástupci, ale v místnosti byl opravdu jen vyšetřovatel a ve vedlejší místnosti se nacházel pracovník OSPODU a obhájce obviněného, kterým byla na konci výslechu dána možnost položit doplňující otázky skrze technické zařízení. Domnívala jsem se, že pracovník OSPODU má svou specifickou funkci, kdy je vzdělán, aby dítěti pomohl ve snadnějším průběhu výslechu, a musí být kvůli tomu u něj přítomen. Vyšetřovatel, který výslech vede, musí být ale podle § 20 odst. 2 ZOTČ osobou k tomu vyškolenou. Předpokládám, že takové vyškolení je dostačující k tomu, aby byly dodrženy základní podmínky pro šetrný výslech dítěte, kdy přítomnost jen jedné osoby u výslechu je bezesporu v prospěch samotného dítěte, které se tak může soustředit pouze na jednoho konkrétního jedince. Pokud se budu držet dané myšlenky a je pro dítě nejlepší přítomnost jen jedné osoby, měl by touto osobou být vyšetřovatel. Domnívala jsem se, že přítomnost pracovníka OSPODU u výslechu dítěte je stěžejní, neboť právě on je vyškolen v oblasti citlivé komunikace s dítětem a celkově ve styku s dětmi. To jsem ale ještě netušila, že vyšetřovatel, který provádí výslechy dětí, musí být k tomu podle zákona speciálně vyškolen. Navíc předpokládám, že takové školení nemá každý vyšetřovatel vzhledem k tomu, že tzv. speciálních výslechových místností v ČR není mnoho¹⁰⁸, a takový výslech je tedy prováděn jen těmi nejzkušenějšími. Vyšetřovatel je navíc především policista, který je určitě schopen lépe získat informace o spáchaném TČ než pracovník OSPODU.

Proto jsem nakonec dospěla k závěru, že systém výslechu dětí, kdy samotný výslech vede jen vyšetřovatel a pracovník OSPODU je přítomen ve vedlejší místnosti, je nejlepším způsobem vedení výslechu. Pracovník má možnost jej celý pozorovat, zakročít v případě, kdy by nastala situace, která by podle něj zasahovala do práv dítěte a dítě není vystavováno výslechu za přítomnosti několika osob, před kterými by se mohlo ostýchat mluvit.

4.2.2 Opakování výslechu dětí

Účelem výslechů u osob mladších osmnácti let je, aby zážitky spojené s TČ nemusely být znovu vyvolávány a obnovovány, a proto je v § 102 odst. 2 TR stanovena podmínka, že v dalším řízení má být taková osoba vyslechnuta znovu jen v nutných případech, tedy zpravidla

¹⁰⁸ *Seznam speciálních výslechových místností k 2. 10. 2017* [online]. mvcr.cz, [cit. 24. března 2022]. Dostupné z file:///C:/Users/Krist%C3%BDna/Downloads/Seznam_speci%C3%A1ln%C3%ADch_v%C3%BDslechov%C3%BDch_m%C3%ADstnost%C3%AD_k_2._%C5%99%C3%ADjnu_2017.pdf.

má být vyslýchána pouze jednou. Dané ustanovení zakotvuje výjimku ze zásady ústnosti a bezprostřednosti a upřednostňuje zájem na ochranu vývoje osoby mladší osmnácti let. Protokol o výpovědi svědka mladšího osmnácti let, který byl proveden jako neodkladný nebo neopakovatelný úkon, může být totiž v hlavním líčení přečten namísto výslechu svědka, stejně tak zhlédnutí obrazového a zvukového záznamu výpovědi, a to i bez podmínek stanovených pro čtení výpovědi v hlavním líčení podle § 211 odst. 1 a 2 TŘ.¹⁰⁹

Jedna z výzkumných otázek se právě zaměřuje na procesněprávní postup OČTŘ v případě, kdy se snaží dodržet podmínku, že dítě by v trestním řízení mělo být vyslechnuto pouze jednou, aby nedošlo k nepříznivému ovlivnění jeho duševního a mravního vývoje. Odpovědí na takovou otázku je právě možnost přečtení protokolu o výslechu nebo puštění videozáznamu výslechu na hlavním líčení. Provedení důkazu přečtením protokolu o výslechu svědka mladšího osmnácti let i bez splnění podmínek uvedených v § 211 TŘ předpokládá, že byly splněny všechny náležitosti předepsané TŘ pro výslech svědka, zejména že svědek byl řádně poučen ve smyslu § 100 a § 101 odst. 1 TŘ.¹¹⁰ Danému tvrzení se budu podrobněji zabývat níže, ale i výslech dítěte musí začít tím, že je mu oznámeno, že nemusí říkat nic o svých rodinných příslušnících, čímž bude splněna podmínka poučení o právu odepřít výpověď podle § 100 TŘ. Dále jsou dítěti pokládány otázky směřující k jeho totožnosti, kdy v případě, že dítě je schopno se alespoň částečně identifikovat, jsou naplněny požadavky stanovené v § 101 odst. 1 TŘ.

Jiná situace nastane v případě, kdy má být v řízení před soudem proveden důkaz svědeckou výpovědí osoby, která byla vyslechnuta před dovršením osmnáctého roku věku za dodržení podmínek stanovených v § 102 odst. 1 TŘ, ale v době výslechu před soudem již dovršila zletilosti. Ustanovení § 102 odst. 2 TŘ se vztahuje jenom na výslech osoby, která je v době dalšího řízení stále ještě osobou mladší osmnácti let. Pokud dítě v době konání hlavního líčení již dovrší zletilosti, nemůže soud provést důkaz přečtením protokolu o jeho výslechu za podmínek § 102 TŘ a § 211 TŘ, nýbrž jej musí vyslechnout jako dospělého v souladu s TŘ.¹¹¹ Komentář odkazuje na starší judikaturu – usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích, které stanovilo toto zajímavé pravidlo, kdy při výslechu dítěte je třeba zkoumat jeho věk, a to jak v době výslechu, tak v době konání hlavního líčení. Za situace, kdy dítě dovršilo osmnácti let, nelze svědeckou výpověď provést přečtením protokolu bez podmínek uvedených v § 211

¹⁰⁹ DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl (§ 1 až § 179h)*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2017, s. 918.

¹¹⁰ Tamtéž.

¹¹¹ Tamtéž, s. 919.

odst. 1, 2 TŘ.¹¹² To pak ale neplatí v případě, kdy byl výslech dítěte proveden jako neodkladný nebo neopakovatelný úkon, který lze v hlavním líčení přečíst podle § 211 odst. 2 písm. b) TŘ i bez souhlasu stran, a věk zde roli hrát nebude.¹¹³

Trestní řád tak umožňuje dodržet podmínku, že dítě by nemělo být vystavováno útrapám výslechu vícekrát, a pokud je výslech proveden řádně a na základě zákona, protokol z takového výslechu je dostačující pro účely dalších jednání ve věci. OČTŘ tak opravdu nemusí dítě vyslýchat podruhé, či potřetí, jak je to běžné u ostatních svědků, poškozených osob či pachatelů. Situace se mění až v případě, kdy dítě již není dítětem a dosáhne věku osmnácti let. Pokud řízení pokračuje i po dosažení zletilosti, není taková osoba již plně chráněna ustanoveními o výslechu dítěte a je s ní zacházeno jako s osobou dospělou, ale to pouze za situace, kdy výslech nebyl proveden jako neodkladný nebo neopakovatelný úkon.

I v takovém případě se ale stále jedná o osobu, která prožila trauma způsobené sexuálním TČ a jako taková si podle mě zaslouží šetrné zacházení. Obecně, jak bylo stanoveno výše, se stále jedná o tzv. zvlášť zranitelnou oběť, jejímž výslechem je hluboko zasahováno do její intimní oblasti a výslech musí být veden zvlášť citlivě, aby byl úplný a dostatečný, a pokud možno nebyl opakován. Myslím si, že i pokud oběť dovrší zletilosti v průběhu řízení, měl by soud brát v potaz, že se donedávna jednalo o nezletilou oběť sexuálního TČ, kdy za podmínek uvedených v § 211 odst. 1 TŘ, lze přečíst protokol o výslechu i dospělé oběti a není potřeba ji znovu vyslýchat. Domnívám se, že dané ustanovení by mělo být v případech sexuálních TČ hojně využíváno.

4.3 Věk vyslýchaného dítěte a postup při jeho výslechu

Trestní zákoník ani trestní řád nám nestanovují věk dítěte, od kterého je s ním možno vést výslech. Danou věcí se zabývají především soudy a OČTŘ, které musí individuálně posoudit, zda je dítě schopno o dané věci vypovídat a zda je jeho výpověď způsobilým důkazem v trestním řízení. Na základě provedeného výzkumu ze soudních spisů Krajského soudu v Brně, pobočka ve Zlíně jsem dospěla k závěru, že obecně každé dítě, které je schopno jakýmkoliv způsobem popsat situaci, která se stala, je vhodným adeptem na podání výpovědi.

Výslechy u dětí musí být prováděny zvlášť šetrně, k čemuž podle mě výrazně přispívají tzv. speciální výslechové místnosti, které jsou u nás zřízeny. Výslech dětí se doporučuje dokumentovat zvukovým nebo obrazovým záznamem, aby byly zachyceny vyjadřovací schopnosti dítěte, především jeho způsob komunikace ohledně sexuálních aktivit a intimních

¹¹² usnesení Krajského soudu ze dne 20.3.1968, sp. zn. 2 To 107/68.

¹¹³ Tamtéž.

oblastí.¹¹⁴ Dítě je předvedeno do speciální výslechové místnosti, která má vypadat spíše jako dětský pokoj než místnost na policejní stanici, a tím navodit dítěti pocit bezpečí a schopnost se lépe otevřít.¹¹⁵ Dítě se v místnosti nachází pouze s osobou vyšetřovatele, má možnost si přinést vlastní hračku a vybrat si, kde v místnosti se mu bude nejlépe sedět. Hračky mají dítě udržet především v dobré náladě, ale měly by být používány pouze na začátku výslechu při navazování kontaktu, neboť mohou dítěti působit obtíže s koncentrací.¹¹⁶ S daným tvrzení osobně souhlasím, neboť u jednoho výslechu se dítě neustále zaměřovalo pouze na svou hračku, nesoustředilo se na vyšetřovatelku, která díky tomu ztrácela podle mého názoru trpělivost. Po požádání dítěte, aby hračku dalo stranou, se situace zlepšila.¹¹⁷

Po tom, co je dítě uvedeno do speciální výslechové místnosti se mu nejprve vzhledem k jeho věku vysvětlí, že nemusí nic říkat o svých rodinných příslušnících. V jednom případě vyšetřovatelka správně sdělila poškozené, že pachatel je jejím strýcem, proto o něm nemusí říkat nic, za co by mohl být potrestán.¹¹⁸ Tím vyšetřovatelka splnila povinnost seznámit dítě s právem odepřít výpověď podle § 100 TR, a to takovou formou, které dítě porozumělo. Dále jsou pokládány otázky typu, zda se umí dítě představit, říct místo svého bydliště, kolik je mu let, jména svých rodičů a tak podobně. Těmito dotazy vyšetřovatel naplňuje podmínky stanovené v § 101 odst. 1 TR, kdy každý výslech musí začít zjištěním totožnosti vyslychaného, jeho poměru k obviněnému, a navíc se domnívám, že pokládáním úvodních otázek se vyšetřovatel snaží dítě rozmluvit a zjistit, jaké informace si je dítě schopno zapamatovat.

V případě běžných výslechů toto úvodní stádium výslechu přechází do stadia monologu, kdy je vyslychaný vyzván, aby uvedl, co se přesně stalo. Zpravidla se jedná o spontánní výpověď, kdy vyslychaná osoba volně líčí, jak danou situaci vnímala a co považovala za důležité. V tomto stádiu se nedoporučuje vyslychanou osobu zbytečně přerušovat.¹¹⁹ Výslech dětí nízkého věku ale probíhá zcela odlišně. Po úvodní fázi se dítě nenechává spontánně mluvit, neboť většinou samo od sebe nedokáže situaci plynule popsat. Vyšetřovatel u něj hned přejde ke kladení otázek týkajících se dané skutečnosti. U výslechu obecně je potřeba, aby nebyly vyslychané osobě pokládány kápiciozni nebo sugestivní otázky. U výslechu dětí je zde vyšší riziko, že jejich výpověď může být ovlivněna a je tedy velmi důležité, aby se vyšetřovatel vyhnul i uzavřeným otázkám typu „ano-ne“, kdy dítě je schopno vyslovit ano i na otázky,

¹¹⁴ MUSIL, Jan a kol. *Kriminalistika*. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 429.

¹¹⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upravené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 344.

¹¹⁶ Tamtéž, 348.

¹¹⁷ usnesení Krajského soudu v Brně, pobočka ve Zlíně ze dne 26. 1. 2021, sp. zn. 69 T 1/2021.

¹¹⁸ Tamtéž.

¹¹⁹ MUSIL, Jan a kol. *Kriminalistika*. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 307.

kterým nerozumí.¹²⁰ U výzkumu, který jsem provedla, musím podotknout, že ve většině případů vyšetřovatelé tyto podmínky splnili. Například u délky výslechů se doporučuje, aby takový výslech netrval příliš dlouho, maximálně od 30 do 60 minut.¹²¹ Výsledky, které jsem měla možnost shlédnout, trvaly kolem dvaceti minut. Dále jsem jako velmi důležité shledala to, že se vyšetřovatelé vždy snažili navázat na řeč dítěte, na jeho výrazy popisující intimní oblasti, neopravovali jej a díky tomu se dítě dokázalo lépe otevřít.

Celkově je důležité, aby si hned ze začátku výslechu vyšetřovatel získal důvěru dítěte. Pachatelé si často zajišťují mlčenlivost tím, že s dítětem uzavřou dohodu o společném „tajemství“. Dítě se pak cítí být tímto slibem vázáno a u výslechu se u něj může ocitnout vnitřní konflikt.¹²² U výzkumu jsem měla možnost pozorovat danou situaci, kdy dítě vyšetřovateli sdělilo, že jej obviněný požádal, aby daná událost zůstala mezi nimi. Dítě však podotklo, že situaci raději řeklo matce a raději ji říká i vyšetřovateli. Reakce vyšetřovatele byla podle mého názoru velmi správná, neboť dítě okamžitě ujistil, že učinilo správně.¹²³

4.3.1 Metoda „Jája a Pája“

Pokud se dále zaměřím na popis samotného činu, jako velmi užitečnou jsem shledala metodu panenek Jája a Pája. Jedná se o projekt, jehož smyslem je především ochrana dětských práv a snaha zmírnit dopady trestního řízení na jejich psychiku.¹²⁴ Panenky mají vyobrazené intimní partie, jedna mužské, druhá ženské, které mají dítěti pomoci lépe demonstrovat, co se mu přihodilo. Prostřednictvím těchto panenek dítě snadněji navazuje osobní kontakt s vyšetřovatelem, překonává ostych a přirozeněji dokáže popsat svůj osobní nepříjemný zážitek. Panenky se proto používají zejména v situacích, kdy vysvětlení podává dítě, které má nízký věk nebo je mentálně indisponované a nedokáže jasně vyjádřit z důvodu nesmělosti nebo neznalosti, co se stalo.¹²⁵ Metoda byla použita v několika případech, které jsem zkoumala, a opravdu bylo dítě díky panence schopno přesně ukázat, co se událo. V jednom případě poškozená slovně nedokázala vyjádřit, zda jí pachatel šahal na spodní prádlo nebo pod něj. Po tom, co vyšetřovatelka podala panenku, poškozená dokázala přesně ukázat pohyb, který pachatel právě pod spodním prádlem poškozené prováděl.¹²⁶ Na základě této pomůcky tak děti lépe dokážou

¹²⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upravené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 342-343.

¹²¹ Tamtéž, s. 348.

¹²² Tamtéž, s. 181.

¹²³ usnesení Krajského soudu v Brně, pobočka ve Zlíně ze dne 26. 1. 2021, sp. zn. 69 T 1/2021.

¹²⁴ Loutky "JÁJA a PÁJA" snižují trauma dětí při výslechu [online]. policie.cz, [cit. 10. února 2022]. Dostupné z <https://www.policie.cz/clanek/jaja-a-paja.aspx>.

¹²⁵ Tamtéž.

¹²⁶ usnesení Krajského soudu v Brně, pobočka ve Zlíně ze dne 3. 7. 2020, sp. zn. 69 T 6/2020.

popsat skutkový děj, který se odehrál a věřím, že je tím značným způsobem šetřena i jejich psychika.

4.3.2 Shrnutí

Názory na způsobilost dětí podat úplnou a pravdivou výpověď se mohou lišit, podle mého názoru jsou ale takové výpovědi schopny. Výslechy dětí jsou přizpůsobeny jejich věku a rozumovým schopnostem, kdy výslech dítěte je celkově zjednodušen. Nejsou mu kladeny složité a zdlouhavé otázky, ale vyšetřovatelé se snaží zjistit jen ty nejpotřebnější informace. Soustředí se především na situaci, která se odehrála, a ne na okolnosti, které k tomu vedly.

Co se pak věku dětí při výslechu týče, průměrný věk zkoumaných dětí byl okolo osmi let, kdy nejmladším dítětem byl čtyřletý chlapec, který byl svědkem situace, kdy bylo jiné dítě pohlavně zneužito. Chlapcův věk byl podle mého názoru již hraničním věkem, kdy dítě vyslýchat, neboť byl sice schopen říct, že byl přítomen oné situace, ale nedokázal již popsat, co se přesně odehrávalo, jelikož tomu jednoduše nerozuměl.¹²⁷ I taková výpověď byla ale podle mě důležitá, neboť dokázal potvrdit, že v onen čas a na onom místě se pachatel nacházel.

Závěrem bych chtěla podotknout, že jsem si nemyslela, že děti tak nízkého věku jsou schopny podávat výpovědi, které je možné použít jako relevantní důkaz v trestním řízení. Za správného postupu a přístupu vyšetřovatelů a ostatních osob je ale možné i tak malé dítě podrobit řádnému výslechu.

¹²⁷ Tamtéž.

5 Způsoby zjišťování a léčba sexuální deviace pachatelů

Sexuálně motivované TČ mohou a nemusí být důsledkem psychické poruchy pachatele. Trestné činy, kterými jsem se doposud zabývala, mohou být spáchány ve zlosti, z žárlivosti anebo také na základě duševní poruchy pachatele. Za sexuální deviace se pak označují „*stavy kvalitativně změněné sexuální motivace lidí*.“¹²⁸ Jedná se o závažnou sexuální poruchu chování, v jejímž důsledku je ovlivněno rozhodování jedince, který není schopen kontrolovat a ovládat své sexuální pudy.¹²⁹ Pojem deviace se pak často nahrazuje termínem parafilie, který je definován podle Mezinárodní klasifikace nemocí jako „*sexuální impulzy, fantazie nebo praktiky, které jsou neobvyklé, deviantní nebo bizarní*.“¹³⁰

Sexuální deviaci se lze pokusit léčit na základě psychodiagnostické metody, kdy se u jedince zjišťuje úroveň inteligence, motivace, charakteristika jeho osobnosti a možnost resocializace.¹³¹ Léčba založená na metodě psychické diagnostiky je ale velmi komplikovaná, neboť každý sexuálně deviantní jedinec má specifické odchylky v chování a pro odborníka je téměř nemožné určit přesnou psychologickou léčbu, která by u něj mohla zabrat. Proto se při zjišťování sexuální deviace u pachatelů zaměřují spíše na psychofyzilogické metody.

5.1 Falometrie

Jde o nejvýznamnějšího představitele psychofyzilogických metod, který se dá úspěšně aplikovat na jedince. Tato metoda byla vyvinuta československým psychiatrem a sexuologem Kurtem Freundem koncem padesátých let 20. století v Praze.¹³² Spočívá v mechanickém a následně elektronickém vyšetření, při kterém jsou registrovány specifické sexuální reakce. V podstatě jde o přístrojovou registraci objemových změn penisu či změn prokrvení vulvy jako reakce při prezentaci vizuálních nebo sluchových sexuálních podnětů různého charakteru.¹³³ U nás se nejčastěji používá tzv. elektromagnetický falograf Hadravského. Snímač přístroje má charakter rozevřených kleští, které penis lehce svírají ze stran. Při zvětšení penisu se kleště rozevírají, naopak pokud u penisu ustupuje zduření, tak se kleště automaticky svírají. V daném případě bylo ale poukázáno na občasnou nepřesnost přístroje, protože reaguje jen na průměr penisu, a ne na jeho objem.¹³⁴

¹²⁸ RABOCH, Jiří, ZVOLSKÝ, Petr. *Psychiatrie*. Praha: Galén, 2001, s. 335.

¹²⁹ VÁLKOVÁ, Helena. K „trestněprávnímu obsahu“ duševní poruchy a jeho souvislostem s přípustností zabezpečovací detence u některých pachatelů. *Trestněprávní revue*, 2011, č. 9, s. 254.

¹³⁰ GRIVNA, Tomáš a kol. *Kriminologie*. 4. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 256.

¹³¹ JANIČKOVÁ, Hana. *Sexuální úchytky, deviace a aberace*. 2. rozšířené a upravené vydání. Benepal, a.s., 2012, s. 33.

¹³² WEISS, Petr. *Sexuální deviace*. 2. vydání. Praha: Portál, 2008, s. 185.

¹³³ JANIČKOVÁ. *Sexuální úchytky...*, s. 34.

¹³⁴ Tamtéž, s. 35.

Sexuální deviace jako porucha je častější u mužů, proto se většina případů zaměřuje pouze na ně. U žen ale také existuje psychofyziologická metoda, tzv. vaginální pletyzmografie, která zaznamenává prokrvení pohlavních orgánů ženy v závislosti na předložených erotických stimulech.¹³⁵

Otázkou u této metody je, zda tedy opravdu dokáže prokazatelně určit, že jedinec trpí sexuální deviací, že jej například sexuálně vzrušují malé děti a je tedy schopen spáchat TČ pohlavního zneužití. Obecně platí, že při správných postupech jsou výsledky získané pomocí falometrických metod velmi věrohodné. Pachatelé se samozřejmě snaží své sexuální vzrušení přemoc, přemýšlet nad věcmi, které je sexuálně nevzrušují, zkreslit své reakce napínáním pánevního svalstva nebo například odvrací zrak od obrázků, které jsou jim ukazovány. Vyšetřovatelé se v praxi snaží tyto jejich snahy odhalit, a pokud zpozorují, že například dotyčný odvrací svůj zrak od obrázků, nařídí mu, aby současně popisoval, co na nich vidí.¹³⁶

5.1.1 Jiné psychofyziologické metody

Existují i jiné psychofyziologické metody, mezi které patří například tzv. polygraf neboli detektor lži. Tento přístroj je založený na registrování pulsu, krevního tlaku, EKG a kožně galvanické reakci. Tato metoda je u nás používána jen zřídka, především v situacích trestního stíhání, kdy se zjišťuje pravost výpovědi obviněného pokládáním otázek týkajících se jeho deviantní poruchy. Její využití může být užitečné především v kombinaci s falometrií, kdy se zároveň měří tepová frekvence a je tak snazší určit, zda obviněný předstírá nebo potlačuje své sexuální vzrušení.¹³⁷

Psychofyziologických metod bylo vyvinuto více, přičemž každá má svou specifickou účinnost. Mezi starší metodu, která ale stále stojí za zmínku je například i tzv. Rosenzweigův experiment s fotoskopem. Autor vychází z předpokladu, že osoba si prohlíží obrázky a těm, kterým věnuje více času, tak ty jsou pro ni eroticky přitažlivější. Například homosexuálové si déle prohlíželi obrázky mužů než obrázky žen a obrázky s neutrálním obsahem.¹³⁸ Podle mého názoru se jedná o metodu, která předcházela vyvinutí falometrie, neboť se jedná o stejný princip, jen bez přístrojového zařízení. Otázka, která zde vyvstává je, zda se některá z daných metod v praxi užívá, případně jak často.

¹³⁵ Tamtéž.

¹³⁶ WEISS, Petr. *Sexuální deviace*. 2. vydání. Praha: Portál, 2008, s. 188.

¹³⁷ Tamtéž, s. 193-194.

¹³⁸ JANIKOVÁ. *Sexuální úchylky...*, s. 36.

5.1.2 Použití metod v praxi

Na základě výzkumu, který jsem provedla u Krajského soudu v Brně, pobočka ve Zlíně, jsem měla možnost na otázku položenou výše odpovědět. U každého sexuálně motivovaného TČ, který jsem zkoumala, se nacházel znalecký posudek pachatele. Tento znalecký posudek se zpravidla skládal ze dvou částí, části psychologické a psychiatricko-sexuologické. V rámci psychologické části byl pachatel podroben kladení otázek týkající se jeho sexuálního života a tzv. psychotestům. Jednalo se o klasické psychologické testy, jako je například tzv. Rorschachův test. Jedná se o test inkoustových skvrn, který je jednou z psychologických metod užívaných k rozboru osobnosti. Testované osobě se postupně předkládá deset karet se skvrnami a zjišťuje se, co zkoumaný pod danými skvrnami vidí. Ke každé kartě je vytvořena tabulka možných odpovědí, která napomáhá při diagnostice psychologa, aby byla metoda objektivní.¹³⁹ Po psychologické části pak nastává část psychiatricko-sexuologická.

Psychiatricko-sexuologická část se zakládá na tzv. PPG neboli phalloplesmografickém vyšetření, jinými slovy na tzv. falometrii. Vyšetření, která jsem zkoumala, se prováděla zpravidla na sexuologickém oddělení FN Brno, kdy zkoumaní byli nejprve poučeni o charakteru vyšetření, způsobu a druhu spolupráce při použití přístroje PPG. Vyšetření probíhalo 25-45 minut, kdy bylo zkoumaným předloženo 30-60 podnětů zahrnujících dospělé muže, ženy a děti obojího pohlaví. Ze sexuálních aktivit byly promítnuty podněty s konvenčními heterosexuálními aktivitami, činnostmi pedofilními, se sexuální agresivní tematikou, ale i snímky eroticky neutrální. Z daného vyšetření byl vytvořen závěr, a to na základě popisu křivky, předložených sexuálních objektů a sexuální aktivity zkoumaných. U pachatelů výzkumu byla právě na základě daného vyšetření většinou odhalena narušená diferenciací věku ženských objektů, a tím i narušená diferenciací patologických a fyziologických sexuálních aktivit. V jednom případě rozbor PPG vyšetření odhalil, že byla zastižena pozitivní reaktivita pouze na dívky v prepubertálním věku. Právě v kategorii zachycující dospívající dívky bylo předloženo celkem sedm snímků, kdy u pěti byly na křivce zaznamenány silné pozitivní reakce. Naopak chyběla reaktivita na snímky dospělých žen, kdy se jedná o absenci reaktivity typickou pro dospělého nedelegantního heterosexuálního muže.¹⁴⁰

Po ukončení obou částí znalec zhodnotí informace získané na základě psychologických vyšetření spolu se záznamem z PPG vyšetření a dospěje k závěru potřebné léčby zkoumaných jedinců. Většinou došlo k uložení psychiatrického ochranného léčení, a to buď v ústavní, nebo

¹³⁹ DRNKOVÁ, Ladislava. *Rorschachův test skvrn* [online]. dum.rvp.cz, 23. října 2009 [cit. 17. března 2022]. Dostupné z <https://dum.rvp.cz/materialy/rorschachuv-test-skvrn-2.html>.

¹⁴⁰ usnesení Krajského soudu v Brně, pobočka ve Zlíně ze dne 26. 1. 2021, sp. zn. 69 T 1/2021.

ambulantní formě podle toho, k jakým celkovým závěrům znalec dospěl. V potaz se brala pravděpodobnost recidivy nebo snaha pachatele spolupracovat. Pokud byla pachateli uložena ambulantní forma léčení, kterou ale nedodržel, mohla být následně změněna na ústavní.

Osobně jsem se domnívala, že dané vyšetření není hojně využíváno, neboť svým způsobem zasahuje do integrity možných pachatelů. Vyšetření ale podstoupili jedinci, u kterých důkazy svědčily pro jejich vinu, v takovém případě jim nezbývalo moc možností, jak dokázat opak. Na základě zkoumaných případů si myslím, že dané vyšetření spolu s psychologickým rozbohem zkoumaných dokáže poměrně přesně určit, jakou poruchou dotyčný trpí a jaká léčba pro něj bude neúčinnější.

5.2 Kastrace sexuálních deviantů v ČR

Jak jsem uvedla výše, pokud je u jedince diagnostikována sexuální deviace, nejčastěji se u něj nařizuje psychiatrické ochranné léčení, v jehož rámci je stanovena léčba. Jako nejzajímavější formu léčby jsem shledala kastraci. Kastrace pachatelů sexuálních TČ není jednoduchou záležitostí nejenom z hlediska mravního, ale také z hlediska právního. Česká republika byla opakovaně kritizována Evropským výborem pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání v této věci. Byla jí především vytýkána nelidskost či ponižující zacházení s pachateli TČ takovým způsobem. Přesto je ale tzv. chirurgická kastrace povolena činností v ČR, neboť podle odborníků se nejedná o nelidskou činnost páchanou na pachatelích, ale jedná se o účinnou léčbu sexuální deviace.¹⁴¹

Kastraci je možné provést u obou pohlaví, u žen je zažitým pojmem termín sterilizace, který spočívá v odstranění vaječníku, případně vaječníku spolu s dělohou. Klasickou kastrací u muže se rozumí chirurgické odstranění hormonálně aktivní části pohlavních žláz s cílem potlačit jeho sexualitu.¹⁴² Kastrace u muže má ale několik forem, kdy se nemusí jednat pouze o chirurgické odstranění pohlavních žláz, ale můžeme hovořit také o kastraci chemické anebo o nejméně invazivním způsobu kastrace muže, a tou je psychoterapie.¹⁴³

Co se vlivu na sexualitu týče, provedením kastrace sice zůstává zachována schopnost sexuálního styku, dochází však ke snížení sexuálního pudu na tak nízkou úroveň, že je jedinec schopen své specifické sexuální projevy ovládnout ve smyslu společensky přípustného chování. Provedením chirurgické kastrace dále dochází k trvalé a nenávratné neplodnosti jedince.¹⁴⁴

¹⁴¹ SCHELLE. *Sexuální trestné činy...*, s. 273.

¹⁴² ZVĚŘINA, Jaroslav a kol. *Výsledky terapeutické kastrace u parafilních sexuálních delikventů* [online]. mzcrcz.cz, 21. listopadu 2016 [cit. 4. března 2022]. Dostupné z <https://www.mzcrcz.cz/vysledky-terapeuticke-kastrace-u-parafilnich-sexualnich-delikventu-2/>.

¹⁴³ Tamtéž.

¹⁴⁴ Tamtéž.

Obecně je tedy jedinec po kastraci schopen sexuálního styku, je schopen ejakulace, která ale neobsahuje spermie a jeho sexuální touha je z části zachována. Tyto všechny projevy jsou ale tak výrazně omezeny, že se kastrace považuje za úspěšnou metodu léčby.

5.2.1 Psychoterapie

Česká koncepce léčby sexuálních deviantů rozlišuje léčbu na psychoterapii (adaptační terapii) a biologickou terapii. Každé biologické terapii musí zprvu předcházet psychoterapie a v případě, že taková terapie nebude dostačující, tak teprve potom nastupuje léčba biologická. Hlavním cílem psychoterapie je utlumení chování jedince se sexuální deviací a zabránění, nebo alespoň prevence jeho recidivy. V ideálním stavu by měl pacient získat nadhled nad vlastní deviací na základě osvojených odborných informací. Se samotnou psychoterapií pak může být spojeno i podávání různých léků, které tlumí naléhavost sexuálních potřeb.¹⁴⁵

5.2.2 Biologická terapie

Biologickou terapii můžeme rozdělit buď na tzv. chemickou nebo chirurgickou kastraci. Chemická kastrace je založena na hormonální terapii, tzn. že se nejedná o kastraci v pravém slova smyslu, neboť i tento způsob je založen na medikaci – dnes pomocí GnRH analogů, které snižují hladinu testosteronu.¹⁴⁶ Všechny metody kastrace pak mají řadu nežádoucích účinků, kdy k nejčastějším se řadí například nárůst tělesné hmotnosti nebo časté změny nálad. K podstatnému nežádoucímu účinku chemické kastrace patří i potlačení nedevariantních sexuálních projevů, kdy tak často dochází k úplné neschopnosti navázat trvalý partnerský vztah, popřípadě v takovém vztahu setrvat.¹⁴⁷

Chirurgická kastrace je kastrací v pravém slova smyslu, která spočívá v chirurgickém odstranění hormonálně aktivní části pohlavních žláz muže s cílem potlačit jeho sexualitu. Tento chirurgický výkon se provádí úplným odstraněním varlat – tzv. orchiektomie nebo formou testikulární pulpektomie, tj. odstranění hormonálně aktivní části dřeně varlat za ponechání vazivového pouzdra varlete, kdy varle je ponecháno v šourku a na pohled není poznat rozdíl.¹⁴⁸ Ze samotné definice vyplývá, že druhá varianta bývá pro muže příznivějším řešením, kdy esteticky se nemusí nic měnit a na první pohled nejde poznat, že muž takový zákrok podstoupil.

¹⁴⁵ ZVĚŘINA, Jaroslav, WEISS, Petr. *Doporučené postupy v terapii parafilních sexuálních delikventů* [online]. mzcrcz, 21. listopadu 2016 [cit. 3. března 2022]. Dostupné z <https://www.mzcrcz/doporucene-postupy-v-terapii-parafilnich-sexualnich-delikventu-2/>.

¹⁴⁶ SCHELLE. *Sexuální trestné činy...*, s. 272.

¹⁴⁷ ZVĚŘINA, Jaroslav, WEISS, Petr. *Doporučené postupy v terapii parafilních sexuálních delikventů* [online]. mzcrcz, 21. listopadu 2016 [cit. 3. března 2022]. Dostupné z <https://www.mzcrcz/doporucene-postupy-v-terapii-parafilnich-sexualnich-delikventu-2/>.

¹⁴⁸ Tamtéž.

5.3 Právní úprava kastrace v ČR

Pro zaměření mé diplomové práce je ale nejdůležitější právní úprava tohoto zákroku. Již na začátku jsem poznamenala, že České republice byla možnost takového zákroku ze strany Evropských výborů často vytýkána. Přesto si ČR dokázala prosadit začlenění kastrace do své právní úpravy.

Při tvorbě právní úpravy kastrace se především musela brát v potaz Listina základních práv a svobod, která v čl. 7 zakotvuje nedotknutelnost osoby a jejího soukromí a dále také zákaz mučení, krutého a nelidského zacházení nebo trestu. Dále se vycházelo ze zákona o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, který ale v dané věci nebyl dostatečným zdrojem, a tak kromě něj se užil i zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách. Tento zákon je *lex specialis* k obecné úpravě zákona o zdravotních službách a obecná úprava se použije subsidiárně.

Terapeutická kastrace a testikulární pulpektomie jsou upraveny v ustanoveních § 17 – 20 ZSZS. Je zde stanovena definice kastrace, podmínky kastrace a způsob jejího provedení. V § 17 odst. 2 ZSZS jsou uvedeny nejdůležitější změny, které přinesl zákon č. 202/2017 Sb., kterým se měnil zákon o specifických zdravotních službách. Tento zákon změnil věk pacienta, který může podstoupit kastraci a také vypustil podmínku spáchání násilného sexuálně motivovaného TČ v minulosti. Kastraci lze nyní provést pacientovi, který dovršil věku 21 let (ne 25 let). Jelikož se jedná o zákrok, který je fyzicky náročný pro tělo pacienta, je zde primárně stanovena věková hranice. Předpokládám, že důvodem snížení věkové hranice byl fakt, že daný zákrok musí podstoupit muž, který je nejenom dostatečně fyzicky vyspělý na to, aby jej zvládl, ale také vyspělý psychicky, neboť si musí být vědom toho, čeho se tím vzdává, což podle mého názoru věk 21 let splňuje.¹⁴⁹

Dále došlo k odstranění podmínky spáchání násilného sexuálně motivovaného TČ v minulosti a nyní postačí, že odborné lékařské vyšetření prokáže specifickou parafilní poruchu. Touto změnou právní úpravy se podle mě zákonodárce snažil usnadnit přístup pacientů k takovému zákroku, neboť v ČR je kastrace chápána nejenom jako ochrana společnosti před pachateli se sexuální poruchou, ale také jako možnost jedince navrátit se do občanského života.¹⁵⁰ Domnívám se, že zákonodárce vypustil tuto podmínku také proto, že neviděl důvod, aby se muselo čekat, až jedinec opravdu spáchá takový TČ. Na základě zkušenosti sexuologů a různých vyšetření lze totiž zjistit, zda jedinec takovou sexuální deviací opravdu trpí, anebo

¹⁴⁹ Tamtéž.

¹⁵⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 202/2017 Sb., změna zákona o specifických zdravotních službách a dalších zákonů.

ne. Podobné stanovisko bylo vyjádřeno v důvodové zprávě k zákonu č. 202/2017 Sb., kterým se měnil zákon o specifických zdravotních službách, kdy zde byly příklady pacientů se sexuální deviací, kteří ještě nespáchali násilný sexuálně motivovaný TČ, a přesto žádali o provedení kastrace. Důvodová zpráva vysvětlila mimo jiné odstranění této podmínky tím, že potencionálně mohla zapříčinit situaci, kdy by pacient spáchal násilný sexuálně motivovaný TČ poté, co by obdržel stanovisko Ministerstva zdravotnictví, že mu kastrace byla zamítnuta právě z důvodu, že dosud nespáchal násilný sexuálně motivovaný TČ.¹⁵¹

Zákon dále stanovuje postupy, které je třeba dodržet po právní stránce kastrace. Nejdůležitější podmínkou je, že kastrace se pacientovi provede pouze na základě jeho písemné žádosti, kdy žádný pacient k takovému zákroku nesmí být nucen, musí se jednat o jeho dobrovolné a svobodné rozhodnutí a dále zde musí být kladné stanovisko odborné komise.

V § 20 ZSZS je pak uvedeno, že kastrace není možná u osob s omezenou svéprávností a nelze ji provádět ve zdravotnických zařízeních Vězeňské služby osobám ve výkonu vazby a trestu odnětí svobody. Obecně lze podle mě říct, že v obou skupinách se nachází osoby, které nemají úplnou svobodu rozhodovat o svém životě. Co se týče osob s omezenou svéprávností, ČR se musela podřídit Evropským úmluvám, které stanoví, že taková osoba není schopna dát souhlas k zákroku, který výrazným způsobem zasahuje do její integrity a takový souhlas nemůže být nahrazen jejím zákonným zástupcem.¹⁵² U osob ve vězeňském zařízení pak vycházíme z důvodové zprávy zákona č. 129/2008 Sb., kdy chovanec je povinen se podrobit zdravotní péči, která se nachází v zařízení, ve kterém je umístěn. Chovanec ale není povinen se podrobit lékařským výkonům, které podstatným způsobem mění jeho život. Takovým výkonem, který podstatným způsobem může změnit jeho život, by byla právě i kastrace.¹⁵³

Kastrace je u nás prováděna na základě ochranného léčení, které je uloženo pachateli buď v ambulantní nebo ústavní podobě. V rámci ochranného léčení sexuálních deviantů se využívá lékařského oboru zvaného lékařská sexuologie, což je speciální obor, který má pouze ČR a pár dalších států. Právě asi i kvůli tomu je ochranné léčení sexuálních deviantů u nás nepochopeno, neboť se nejedná o nehumánní způsob zacházení se sexuálními devianty, ale jedná se o léčení duševní poruchy v rukou lékařů.¹⁵⁴ Osobně se domnívám, že kastrace je účinným řešením sexuální deviace. Samotný pojem může vyvolávat představu nelidského zacházení s pacienty

¹⁵¹ Tamtéž.

¹⁵² ZVĚŘINA, Jaroslav, WEISS, Petr. *Doporučené postupy v terapii parafilních sexuálních delikventů* [online]. mzcrcz, 21. listopadu 2016 [cit. 3. března 2022]. Dostupné z <https://www.mzcrcz/doporucene-postupy-v-terapii-parafilnich-sexualnich-delikventu-2/>.

¹⁵³ Důvodová zpráva k zákonu č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵⁴ SCHELLE. *Sexuální trestné činy...*, s. 279.

takového zákroku, ale po prozkoumání, co se pod touto léčbou skrývá, si to nemyslím. Jedinec, který trpí sexuální deviací a nechce žít život s nutkáním, které mu nemoc způsobuje, má právo na to, aby využil jakýkoliv legální způsob, který mu může pomoci. Domnívám se, že by jakákoliv forma kastrace měla být využívána častěji jako způsob trvalé léčby sexuálních deviantů.

Závěr

Mým hlavním cílem při psaní diplomové práce se bylo ponořit do problematiky sexuálních trestných činů, analyzovat jejich právní úpravu a odhalit případná úskalí TZ. Nejhlouběji jsem se zaměřila na TČ znásilnění, který je podle mého názoru nejvíce viditelným sexuálním trestným činem. Jeho právní úprava se může zdát nedostatečná nebo nepostihující všechny způsoby, kterými lze tento čin spáchat. Po podrobném prozkoumání právní úpravy s tím ale nemohu souhlasit. Znásilnění pod sebou skrývá nesčetně možností, kterými se lze tohoto trestného činu dopustit. Nemusí se jednat pouze o situace, kdy pachatel donutí oběť ke styku násilím nebo pohrůzkou násilí a oběť se pachateli zjevně brání jak fyzicky, tak i slovně. Příkladem může být jednání lékaře, který provádí zákrok, který neumožňuje náležitou reakci pacienta. Typicky žena při gynekologickém vyšetření, kdy lékař zneužije její bezbrannosti a vykoná na ní pohlavní styk. Žena nevyjádří svůj nesouhlas s jednáním, ani se fyzicky nebrání, například proto, že zprvu vůbec nepochopila, co lékař dělá anebo ve chvíli, kdy si jeho jednání uvědomila, tak tzv. zamrzla. Za takové situace, i když žena nevyjádřila nesouhlas nebo se fyzicky nebránila, se lékař dopouští TČ znásilnění naplněním zákonného znaku zneužití bezbrannosti. Z tohoto důvodu nemohu souhlasit s názory organizací, které tvrdí, že soud v takovém případě rozhodl, že se nejedná o znásilnění, neboť bezbrannost musí být stav, kdy je oběť naprosto nezpůsobilá klást odpor, a nezkoumaly případ dál. Osobně jsem toho názoru, že česká právní úprava v tomto směru prošla mnohými změnami a pokrývá spoustu způsobů, kterými lze tento trestný čin spáchat.

V diplomové práci jsem se ale nevěnovala pouze způsobům, kterými se lze těchto trestných činů dopustit, ale i možnostem, které jejich spáchání vyvrací. U sexuálního nátlaku jsem zkoumala zneužití postavení pachatele a z něho vyplývající důvěryhodnosti nebo vlivu. Velmi důležitým faktorem je totiž to, jak to vnímá samotná oběť, zda vliv nebo postavení pachatele omezuje její svobodu rozhodování. Ona také určuje, o jaký typ vztahu se mezi nimi jedná. Tedy ne každá osoba, která má ve společnosti určité postavení, ze kterého vyplývá důvěryhodnost či vliv, jej musí zneužít a dopustit se tak automaticky TČ sexuální nátlak. Daná teze platí obdobně i na situace TČ pohlavního zneužití, kdy se tohoto trestného činu mohou dopustit i osoby mladší patnácti let a v právní úpravě neexistuje klauzule, která by takové případy šetřila. Může se jednat o osoby, které jsou ve vzájemném romantickém vztahu a pohlavní styk je pro ně přirozenou součástí. Proto jsem jako podstatnou shledala zásadu subsidiarity trestní represe, která se na případy, kdy společenská nebezpečnost nedosahuje takové intenzity, aby se jednalo o trestný čin, vztahuje.

Při analýze spisů Krajského soudu v Brně, pobočka ve Zlíně jsem odhalila rozdíly mezi teorií právní úpravy a praxí. U výslechu dětských obětí jsem dospěla k závěru, že dítě jakéhokoliv věku je schopno podat výpověď a takovou výpověď napomoci při vyšetřování. TŘ nám nestanovuje věk dítěte, od kterého jej lze vyslýchat a takový důkaz pak brát jako relevantní při vyšetřování. Každé dítě je jiné, má jinou rozumovou a mravní vyspělost, ale ke každému se musí při jeho výslechu přistupovat zvláště šetrně. Za správného postupu a přístupu vyšetřovatelů a ostatních osob je možné i malé dítě, například ve věku čtyř let, podrobit řádnému výslechu. To platí i u opakování výslechu dětí, kdy nám TŘ stanovuje, že takový výslech by pokud možno neměl být opakován. Při dodržení zákonných podmínek nemusí dojít k opakování, ale postačí přečíst protokol anebo přehrát videozáznam. Jako velmi užitečné jsem shledala právě přehrání videozáznamu, který lze pustit na hlavním líčení jako podstatný důkaz, ale také například metodu panenek „Jája a Pája“, které dítěti napomáhají lépe demonstrovat, co se mu přihodilo.

U pachatelů sexuálně motivovaných trestných činů mě nejvíce zaujal způsob zjišťování a následné léčby sexuální deviace. Samozřejmě ne každý pachatel, který spáchá sexuálně motivovaný trestný čin musí trpět duševní poruchou, která je příčinou jeho jednání, přesto mě ale tato problematika upoutala. Při zjišťování sexuální deviace u pachatelů se v ČR kromě psychologických testů používá tzv. PPG vyšetření, což je technické zařízení, které se připojí na úd obviněného a zkoumá se jeho sexuální aktivita při prezentaci vizuálních nebo sluchových sexuálních podnětů různého charakteru. Díky analýze spisů jsem mohla zkoumat, jak takové vyšetření napomáhá ke zjištění sexuálního zaměření pachatele a musím poznamenat, že mě překvapila účinnost a četnost používání oné metody. Na základě PPG vyšetření bylo možné určit, zda pachatel vykazuje alespoň minimální vychýlení či nikoli. U léčby sexuální deviace mě nejvíce zaujala tzv. kastrace. U pojmu kastrace si většina společnosti představí nehumánní způsob zacházení s lidmi. Po prozkoumání této léčby, především pak právní úpravy, kterou ČR má, jsem dospěla k závěru, že se nejedná o nelidský způsob zacházení s pacienty, ale jedná se o účinnou metodu, jak jim napomoci k navrácení se do běžného života.

Po podrobném rozebrání všech tří sexuálních TČ jsem dospěla k závěru, že právní úprava v TZ je poměrně podrobná a obsahující téměř všechny způsoby jejich provedení. Přesto se mi nepodařilo odhalit důvod, proč jsou tyto trestné činy tak málo ohlašovány samotnými oběťmi. Domnívám se, že se jedná o stále přetrvávající obavy z reakcí společnosti a domněnek, že obětím nebude uvěřeno a doufám, že toto stigma, které se pojí se sexuálními trestnými činy, bude brzy vymýceno.

Seznam použitých zdrojů

Monografie a komentářová literatura

CHROMÝ, Jakub. *Kriminalita páchaná na mládeži. Aktuální jevy a nová právní úprava v České republice*. Praha: Linde Praha, 2010, 240 s.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upravené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, 445 s.

DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní zákoník. Komentář. I. díl (§ 1 až § 232)*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, 1568 s.

DRAŠTÍK, Antonín a kol. *Trestní řád. Komentář. I. díl (§ 1 až § 179h)*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2017, 1412 s.

GRÍVNA, Tomáš a kol. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014, 536 s.

GRÍVNA, Tomáš a kol. *Kriminologie*. 4. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, 536 s.

JANIKOVÁ, Hana. *Sexuální úchylky, deviace a aberace*. 2. rozšířené a upravené vydání. Benepal, a.s., 2012, 54 s.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část, Zvláštní část*. 6. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2017, 976 s.

JELÍNEK, Jiří. *O novém trestním zákoníku. Sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny*. Praha: Leges, 2009, 224 s.

MUSIL, Jan a kol. *Kriminalistika*. Praha: C. H. Beck, 2001, 512 s.

RABOCH, Jiří, ZVOLSKÝ, Petr. *Psychiatrie*. Praha: Galén, 2001, 622 s.

SCHELLE, Karel a kol. *Sexuální trestné činy včera a dnes*. Ostrava: KEY Publishing s.r.o., 2014, 450 s.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník. Komentář. II. díl (§ 140 až § 421)*. Praha: C. H. Beck, 2010, 2011 s.

ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád. Komentář. II. díl (§ 157 až § 314s)*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1844 s.

ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář (§ 1 až § 204)*. Praha: C. H. Beck, 2020, 333 1 s.

ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina a kol. *Mužské právo: Jsou právní pravidla neutrální?* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2020, 1076 s.

WEISS, Petr. *Sexuální deviace*. 2. vydání. Praha: Portál, 2008, 360 s.

Odborné články

CÍSAŘOVÁ, Dagmar. Ke koncepci postihu trestných činů proti lidské důstojnosti. *Trestní právo*, 2001, č. 11, s. 6-8.

GRIVNA, Tomáš. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v novém zákoníku. *Bulletin advokacie*, 2009, č. 10, s. 67-72.

HEJDUK, Marek. Komparace trestného činu znásilnění dle dřívější a současné trestně právní úpravy (+ mezinárodní srovnání). *Trestní právo*, 2011, č. 12, s. 22-27.

HRUŠKA, Jiří, VOLEVECKÝ, Petr. Několik poznámek k trestným činům proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti podle trestního zákoníku. *Trestní právo*, 2010, č. 2, s. 4-9.

JEŽKOVÁ, Veronika. Méně či více překvapivá zjištění – výsledky analýzy. *Vaše právo*, 2017, č. 3, s. 2-4.

SPIPKOVÁ, Jana. Sexuologické problémy u dětí. *Pediatric pro praxi*, 2013, č. 2, s. 78-80.

VÁLKOVÁ, Helena. K „trestněprávnímu obsahu“ duševní poruchy a jeho souvislostem s přípustností zabezpečovací detence u některých pachatelů. *Trestněprávní revue*, 2011, č. 9, s. 253-256.

Judikatura

usnesení Krajského soudu ze dne 20.3.1968, sp. zn. 2 To 107/68.

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14.11.1979, sp. zn. 2 To 49/79.

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 4. 1996, sp. zn. 1 Tzn 2/96.

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12.5.2009, sp. zn. 3 Tdo 535/2009.

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20.7.2010, sp. zn. 7 Tdo 841/2010.

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24.8.2011, sp. zn. 3 Tdo 929/2011.

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11.4.2012, sp. zn. 3 Tdo 182/2012.

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9.5.2012, sp. zn. 3 Tdo 345/2012.

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26.3.2014, sp. zn. 11 Tdo 294/2014.

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30.9.2015, sp. zn. 8 Tdo 1074/2015.

usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 7. 2020, sp. zn. 8 Tdo 716/2020.

usnesení Krajského soudu v Brně, pobočka ve Zlíně ze dne 17. 7. 2019, sp. zn. 69 T 5/2019.

usnesení Krajského soudu v Brně, pobočka ve Zlíně ze dne 12. 1. 2020, sp. zn. 69 T 12/2019.

usnesení Krajského soudu v Brně, pobočka ve Zlíně ze dne 3. 7. 2020, sp. zn. 69 T 6/2020.

usnesení Krajského soudu v Brně, pobočka ve Zlíně ze dne 26. 1. 2021, sp. zn. 69 T 1/2021.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19. 10. 1979, sp. zn. 1 Tz 51/79.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30.4.2008, sp. zn. 8 Tdo 514/2008.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16.7.2014, sp. zn. 8 Tdo 1415/2013.

Právní předpisy

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů).

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách).

Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách.

Zákon č. 202/2017 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

Zákon č. 144/2001 Sb., zákon, kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

Důvodová zpráva k zákonu č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Důvodová zpráva k zákonu č. 129/2008 Sb., o výkonu zabezpečovací detence a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Důvodová zpráva k zákonu č. 202/2017 Sb., změna zákona o specifických zdravotních službách a dalších zákonů.

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV.

Internetové zdroje

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Je třeba rozlišovat různé typy znásilnění?* [online]. aspi.cz, 26. května 2019 [cit. 19. února 2022]. Dostupné z <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/263021/1/2?vtextu=m%C3%BDty%20o%20ob%C4%9Btech%20zn%C3%A1siln%C4%9Bn%C3%AD#>.

DRÁPAL, Jakub. *Zkoumejme tresty za znásilnění. Ale pořádně* [online]. jinepravo.blogspot.com, 18. února 2018 [cit. 28. března 2022]. Dostupné z <https://jinepravo.blogspot.com/2018/02/zkoumejme-tresty-za-znasilneni-ale.html>.

DRNKOVÁ, Ladislava. *Rorschachův test skvrn* [online]. dum.rvp.cz, 23. října 2009 [cit. 17. března 2022]. Dostupné z <https://dum.rvp.cz/materialy/rorschachuv-test-skvrn-2.html>.

FAQ ke kampani Chce to souhlas [online]. amnesty.cz, [cit. 25. února 2022]. Dostupné z <https://www.amnesty.cz/data/file/5174-faq-ke-kampani-chce-to-souhlas.pdf?version=1612457225>.

Chce to souhlas. Za nápravu chybné definice znásilnění [online]. konsent.cz, [cit. 24. února 2022]. Dostupné z <https://konsent.cz/souhlas-2/>.

Loutky "JÁJA a PÁJA" snižují trauma dětí při výslechu [online]. policie.cz, [cit. 10. února 2022]. Dostupné z <https://www.policie.cz/clanek/jaja-a-paja.aspx>.

Organizace na podporu práv žen usilují o změnu definice znásilnění v zákoně [online]. advokatnidenik.cz, 18. února 2022 [cit. 24. února 2022]. Dostupné z <https://advokatnidenik.cz/2022/02/18/organizace-na-podporu-lidskych-prav-a-zen-usiluji-o-zmenu-definice-znasilneni-v-zakone/>.

Seznam speciálních výslechových místností k 2. 10. 2017 [online]. mvcr.cz, [cit. 24. března 2022]. Dostupné z file:///C:/Users/Krist%C3%BDna/Downloads/Seznam_speci%C3%A1ln%C3%ADch_v%C3%BDslechov%C3%BDch_m%C3%ADstnost%C3%AD_k_2._%C5%99%C3%ADjnu_2017.pdf.

ZVĚŘINA, Jaroslav, WEISS, Petr. *Doporučené postupy v terapii parafileních sexuálních delikventů* [online]. mzcr.cz, 21. listopadu 2016 [cit. 3. března 2022]. Dostupné z <https://www.mzcr.cz/doporucene-postupy-v-terapii-parafilenich-sexualnich-delikventu-2/>.

ZVĚŘINA, Jaroslav a kol. *Výsledky terapeutické kastrace u parafileních sexuálních delikventů* [online]. mzcr.cz, 21. listopadu 2016 [cit. 4. března 2022]. Dostupné z <https://www.mzcr.cz/vysledky-terapeuticke-kastrace-u-parafilenich-sexualnich-delikventu-2/>.

Abstrakt

Tato diplomová práce řeší právní úpravu vybraných sexuální trestných činů, a to TČ znásilnění, sexuálního nátlaku a pohlavního zneužití. Cílem práce bylo zjistit, zda je daná právní úprava v ČR dostatečná a rozbořem odhalit specifika jednotlivých trestných činů. Práce klade důraz na výklad nejdůležitějších znaků skutkových podstat, jejich charakteristiku a dále se zaměřuje na způsoby provedení těchto trestných činů a na jejich kvalifikované skutkové podstaty. Tím se zabývají první tři kapitoly práce, kdy je nejvíce podrobně rozebrán TČ znásilnění a jeho podle mého názoru nejzajímavější způsob provedení – jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží. Druhá část práce, tedy kapitola čtvrtá a pátá se zaměřují na oběti a pachatele těchto trestných činů. U obětí jsem se věnovala především obětem dětským a způsobům jejich výslechu orgány činnými v trestním řízení. U pachatelů jsem se zabývala zjišťováním a léčbou sexuální deviace, která v mnohých případech může být důvodem páchaní takových trestných činů. K analýze druhé části jsem provedla výzkum ze spisů Krajského soudu v Brně, pobočka ve Zlíně, které přispěly k zodpovězení otázek, které se týkaly dětských obětí a sexuální deviace pachatelů.

Abstract

This thesis deals with legal regulation of selected sexual crimes, namely rape, sexual coercion, and sexual abuse. The goal of this work was to find out whether the given legal regulation in the Czech Republic is sufficient and to reveal the specifics of individual crimes by analysis. The thesis emphasizes the interpretation of key features of these sexual offences, their characteristics and further focuses on the ways of performing these crimes and their qualified elements. Rape is the most analysed crime within the first three chapters. For me personally, the most interesting subcategory of rape is sexual intercourse performed in a manner comparable to coitus. The second part of the work, i.e., the fourth and the fifth chapter focuses on the victims and perpetrators of these crimes. Regarding the victims, I focused mainly on child victims and the interrogation techniques performed by law enforcement authorities. Regarding the offenders, I dealt with the detection and treatment of sexual deviance, which may often be the reason of committing such crimes. To analyse the second part, I accomplished research from the files of the Regional Court in Brno, branch in Zlín, which contributed to answering questions about child victims and sexual deviance of perpetrators.

Klíčová slova

Znásilnění, sexuální nátlak, pohlavní zneužití, sexuální trestné činy, lidská důstojnost, rozhodování o pohlavním životě, dítě jako oběť trestného činu, výslech dítěte, sexuální deviace, kastrace

Keywords

Rape, sexual coercion, sexual abuse, sexual crimes, human dignity, sexual life decision, child as a victim of a crime, child interrogation, sexual deviation, castration